

Perspektivanalyse

2024-2027

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
Kommunens roller	3
Helhetlig plan og styring	4
Retning og mål	6
Utviklingstrekk som påvirker utviklingen i Rana	8
Kontekst - vekst og omstilling	11
Freyr Battery	11
Ny flyplass	14
Dypvanskai	14
Kommunens tjenester – utfordringer og muligheter	15
Utviklingstrekk og utfordringer	21
Vekst og omstilling.....	21
Demografi	22
Lav innvandrerandel	24
Rekruttering	28
Økologisk bærekraft	29
Samfunnssikkerhet og beredskap.....	31
Sosial bærekraft og folkehelse.....	32
Bolig	34
Næringsutvikling	36
Infrastruktur og samferdsel	37
Kommunikasjon og digitalisering.....	37
Areal, natur og friluftsområder	39
Kommuneøkonomien	41
Høyere inntekter enn forventet og gode rammebetingelser.....	41
Revidert nasjonalbudsjett 2023 og kommuneproposisjonen 2024	41
Risiko og endringer i det økonomiske opplegget	44
Status regnskap 1. tertial 2023	47
Investeringer.....	48
Finans.....	56
Eiendomsskatt	61
Pensjon	62
Endringer fra vedtatt økonomiplan	63
Vedlegg	66

Innledning

Hvordan møter vi det grønne skiftet og legger til rette for bærekraftig verdiskaping i urolige tider? Hvordan møter vi demografiutfordringen og mangel på arbeidskraft? Hvordan håndtere utenforskapet? Og ikke minst – hvordan håndterer vi samtidig den store samfunnsomstillingen med ny industrietablering og forventet befolkningsvekst? Hvordan skal vi forebygge at det oppstår nye utfordringer?

Perspektivanalysen er samlet kunnskap om kommunens økonomiske situasjon, og om utviklingstrekk, utfordringer og muligheter for kommunen som samfunn og som organisasjon. Perspektivanalysen oppdateres årlig og legges til grunn for økonomiplan- og budsjettprosess, for arbeidet med planstrategien hvert 4. år, og for andre relevante plan- og strategiprosesser. Sammen med kommunaløkonomisk analyse, KOSTRA-analyse og ulike rapporter innenfor tjenesteområdene gir perspektivanalysen et kunnskapsgrunnlag som bidrar til helhetlig og handlingsretta planlegging.

Perspektivanalysen tydeliggjør følgende;

- **Hvilke generelle utviklingstrekk påvirker kommunene?**
- **Hvilke utfordringer og muligheter ser de ulike tjenesteområdene?**
- **Hvilke langsiktige utfordringer er viktigst å prioritere innenfor ulike samfunnsutviklingsområder, for å sikre en bærekraftig utvikling?**
- **Hvordan går det med kommuneøkonomien?**

Rana kommune vil påvirkes av utviklingstrekk og trender som treffer alle landets kommuner i større eller mindre grad. I kommunesektoren er det spesielt viktig å være oppmerksom på klima, miljø- og naturutfordringer, endret trusselbilde i sikkerhet- og beredskapsarbeidet, rekrutteringsutfordringer, demografiendringer og økende fattigdom og utenforskap.

Samtidig står Rana i en særskilt situasjon, som gjør det utfordrende å planlegge og prioritere de neste 10-15 årene. Skal Rana samfunnet lykkes med ny industrietablering og ny flyplass må vi først og fremst lykkes med rekruttering, en utfordring som i økende grad utspiller seg globalt. Med global konkurranse om arbeidskraft, samtidig som levekostnader øker i de fleste land, er tilgang på egnede boliger til overkommelige priser blitt en avgjørende konkurransefaktor. Rekruttering og bolig er utfordringer som må ha stor oppmerksomhet de neste 10-15 årene. Det blir også viktig å beholde kompetansen kommunen har som arbeidsgiver.

Rana kommune har et betydelig innslag av samisk historie og kultur, og reindrift er en viktig del av økosystemet i store deler av kommunens areal. Dialog og samarbeid som sikrer gode prosesser er viktig for å lykkes med de store vekstprosjektene i Rana.

Perspektivanalysen skal hjelpe oss å gjøre valg og prioriteringer som sikrer velferd og bærekraft i vår kontekst. Med andre ord at handling i større grad er rettet mot områdene der vi er minst bærekraftige, og som er avgjørende for ny industrietablering og forventet befolkningsvekst. Viktige forutsetninger er bærekraftig kommuneøkonomi, felles forståelse av utfordringer og hvilke virkemidler vi har, et systematisk arbeid med å identifisere og håndtere målkonflikter, og økt innovasjon og samarbeid på tvers. Vi må i større grad eksperimentere og innovere for å finne helt nye løsninger på vedvarende utfordringer. Samarbeid på tvers, og å vurdere utfordringene fra ulike perspektiver blir viktig.

Kommunens roller

I arbeidet med planlegging, omstilling og bærekraftig utvikling av kommunen som organisasjon og som samfunn, må strategiske og økonomiske valg være basert på kunnskap om utviklingstrekk, utfordringer og lokal kontekst. Perspektivanalysen tar utgangspunkt i at kommunen har fire hovedroller.

Samfunnsutvikler: Som samfunnsutvikler har kommunen ansvar for samordnet, helhetlig og bærekraftig planlegging og samfunnsutvikling innenfor en rekke områder, for eksempel arealforvaltning, boligpolitikk, infrastruktur, næringsutvikling, miljø og folkehelse.

Tjenesteyter: Kommunen har ansvar for gode og likeverdige tjenester innenfor barnehage, skole, helse- og velferd, teknisk, bolig, kultur mv.

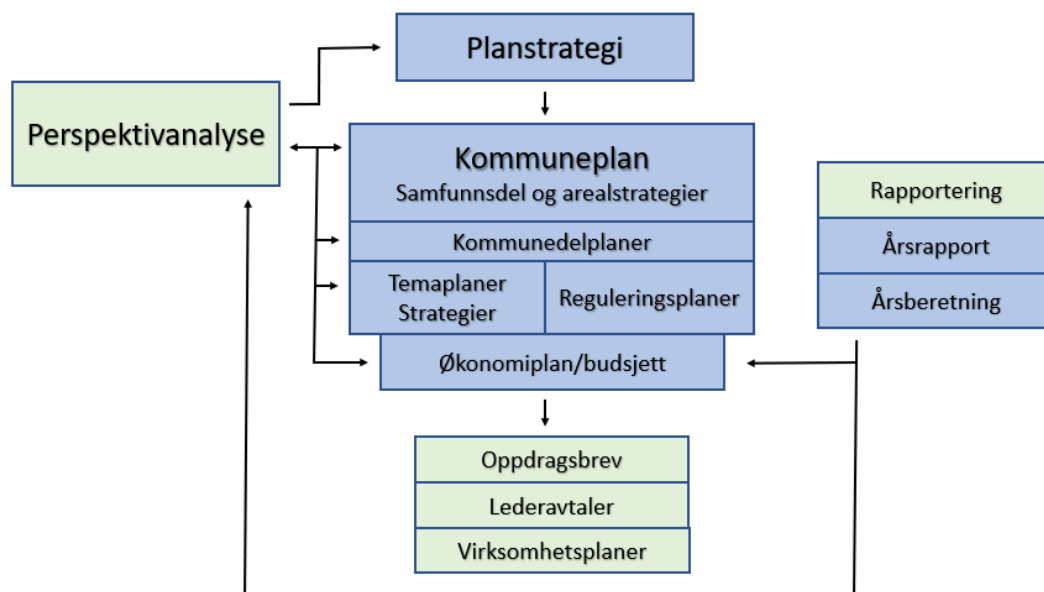
Demokratisk arena: Kommunen er politisk styrt, og skal legge til rette for involvering og demokratiske beslutningsprosesser.

Myndighetsutøver: Som myndighet har kommunen ansvar for å forvalte lover og regler på vegne av staten, og at oppgaver gjennomføres etter lovenes intensjon.

Helhetlig plan og styring

Kommunens plansystem skal sikre styring med at politisk vedtatte planer iverksettes, at utviklingen går i ønsket og bærekraftig retning, og at innsatsen er rettet mot områdene der vi er minst bærekraftige.

Figur 1. Kommunens plansystem

Skal plansystemet være et godt styringsverktøy trenger vi først og fremst kunnskap om utviklings-trekk, kontekst og utfordringer lokalt. Samtidig trenger vi mål og strategier som er egnet til å møte utfordringene, og virksomhetsstyring som sikrer iverksetting av vedtak, mål og prioriteringer innenfor gjeldende lover, regler og økonomiske rammer. Videre trenger vi indikatorer for å følge med på hvordan det går med omstilling, tjenester, samfunn og befolkning. Til slutt må vi evne å justere kursen dersom utviklingen ikke er bærekraftig, eller dersom det må gjøres andre prioriteringer for å møte langsiktige utfordringer.

Perspektivanalysen er det overordna kunnskapsgrunnlaget for arbeidet med planstrategien og for kommunens planlegging. Det langsiktige perspektivet på de store utfordringene skal legge føringer for alle kommunens planer og strategier.

Planstrategien er strategi for kommunens planlegging. Med utgangspunkt i Perspektivanalysen drøfter og vedtar nytt kommunestyre hvert 4. år det samlede planbehovet, og om gjeldende kommuneplan skal revideres eller videreføres.

Kommuneplanen skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommune-samfunnet som helhet og kommunen som organisasjon.

Økonomiplan/budsjett skal vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunens planer følges opp med tiltak og ressurser. Det er viktig at innsatsen er rettet inn mot utviklingsområder der vi er minst bærekraftige.

Virksomhetsplaner viser hvordan kommunens tjenester gjennom innovasjon og samskaping følger opp med tiltak, prioriteringer og konkret handling som fremmer framtidens robusthet og bærekraft.

Årsberetningen vil bidra med en helhetlig og indikatorbasert informasjon og vurdering av framdrift i arbeidet med bærekraftig omstilling og samfunnsutvikling – om utfordringene blir mindre og om vi blir mer bærekraftige. Årsberetningen vil være et viktig grunnlag for arbeidet med perspektivanalysen og påfølgende økonomiplanprosess - om det bør gjøres endringer eller andre prioriteringer.

Rana kommune har langt på vei utviklet plansystemet som et helhetlig styringsverktøy for bærekraftig samfunnsutvikling. Følgende grep prioriteres for videre utvikling av plansystemet:

- Mer tydelig politisk lederskap i planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel, koble kommuneplanen til valgperiode og politikk.
- Tydeliggjøre utfordringer i perspektivanalysen.
- Mer synlig kobling mellom områder der kommunen er minst bærekraftig - og prioriteringer/ressursbruk i kommuneplanens handlingsdel og virksomhetsplaner.
- Bedre indikatorer – koblet mot utfordringer, bærekraftsmål og ny industrietablering, som grunnlag for å vurdere planbehov, prioriteringer i kommuneplanens handlingsdel, og omstilling/utvikling i kommunens tjenester.
- Innovasjon, samskaping og samarbeid på tvers når relevante planer utarbeides og iverksettes.

Retning og mål

Kommuneplan 2017-2027 - samfunnsdel med arealstrategier har visjon, hovedsatsingsområder, strategier og bærekraftsmål som er styrende for utviklingen og legger grunnlag for prioriteringer i økonomiplan/budsjett og kommunens tjenester.

Norges grønne industrihovedstad – framtida er fornybar

Rana kommunes visjon bygger på identiteten, viljen og attraktiviteten til rana samfunnet. Visjonen gir en tydelig retning for fremtiden, der bærekraft står sentralt.

Kommuneplan for 2017-2027 med prioriterte satsingsområder og bærekraftsmål skal sikre en bærekraftig utvikling, der Rana kommune fremstår som attraktiv for innbyggere, tilflyttere, næringsliv og besøkende.

Kommuneplan 2017-2027

Samfunnsdel med arealstrategier

Bærekraftig utvikling er utvikling som tilfredsstillende dagens behov uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å tilfredsstillende sine behov. FNs 17 bærekraftsmål er utviklingsmål som skal være med å styre utviklingen i kommunene. De er rammeverk for hvordan offentlig, privat og frivillig sektor sammen kan sikre den nødvendige bærekraftige utviklingen som trengs for å nå bærekraftsmålene innen 2030.

Bærekraftig omstilling og utvikling må balansere tre dimensjoner:

- miljø- og klimamessig dimensjon
- sosial dimensjon
- økonomisk dimensjon

En bærekraftig utvikling må sikre økonomisk trygghet og at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Samtidig må både sosial og økonomisk utvikling skje innenfor planetens tålegrenser.

Rana kommune har 7 prioriterte bærekraftsmål i Kommuneplan 2017-2027.

- **Mål 3: God helse og livskvalitet** handler om å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder.
- **Mål 4: God utdanning** handler om å sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning, og fremme muligheter for livslang læring for alle.
- **Mål 9: Industri, innovasjon og infrastruktur** handler om å bygge solid infrastruktur og fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og innovasjon.
- **Mål 10: Mindre ulikhet** handler om å redusere ulikhet i og mellom land.
- **Mål 11: Bærekraftige byer og lokalsamfunn** handler om å gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige.
- **Mål 13: Stoppe klimaendringene** handler om å handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.
- **Mål 17: Samarbeid for å nå målene** er en forutsetning for bærekraftig samfunnsutvikling. Det handler om ressursmobilisering og omstilling til et mer innovativt og samskapende kommunesamfunn, der offentlig, privat og frivillig sektor sammen finner bedre løsninger for å sikre fremtidens velferd og bærekraft.

Utviklingstrekk som påvirker utviklingen i Rana

Beskrivelsene under av viktige utviklingstrekk og trender som påvirker alle kommuner i større eller mindre grad tar utgangspunkt i KS sitt årlige debathefte (Debattheft I – 2023 «Evne og kraft til å bære»).

Omstilling er beheftet med usikkerhet

Med bærekraftig omstilling menes både økonomisk og demografisk omstilling i kommunens tjenestetilbud, og omstilling til en mer innovativ og samskapende kommune - for å sikre fremtidens velferd og bærekraft.

Behovet for raskere omstilling er nødvendig, men samtidig beheftet med stor usikkerhet. Mange av utfordringene som kommunene er satt til å løse er vedvarende og komplekse med sammensatte årsaker. En viktig barriere for raskere omstilling og mobilisering er den samlede kompleksiteten som ulike sektorer, forvaltningsnivå, lovverk, systemer, og dokumentasjonskrav representerer.

Klima-, natur- og miljøutfordringer tiltar

Kommunene har en viktig rolle i det grønne skiftet for å ta vare på naturen, få ned klimautslipp, og gjøre tilpasninger til et klima i endring. Det er behov for å akselerere utslippskutt innen transport, bygg og avfall. Samtidig forsterkes krav til et mer bærekraftig arealbruk. En generell utfordring er å sikre nødvendig samspill mellom forvaltningsnivåene, befolkning og næringsliv.

Bærekraftig arealbruk utfordres av interessemotsetninger

Bærekraftig arealbruk er en viktig nøkkelfaktor i arbeidet med å bremse klimaendringene, og den viktigste enkeltfaktoren i arbeidet med å stanse nedbygging og tap av natur. Når natur bygges ned, svekkes naturens økosystemer og evnen til å fange og lagre karbon fra atmosfæren. Arealbruksendringer svekker også arealenes evne til å dempe effektene av et klima i endring. Dette kan for eksempel øke faren for skader fra flom, skred og langvarig tørke. Kommunenes arbeid med bærekraftig arealbruk utfordres av komplekse interesseavveininger, og økt behov for samordnet innsats. Dialog og samarbeid som sikrer gode prosesser er viktig for kommuner med reinbeitedistrikt og reindrift.

Økt risiko for uønskede hendelser

Flom og skred, tørke, pandemi, flyktningstrøm, og hackerangrep mot digital infrastruktur er eksempler på hendelser som kommunene må være forberedt på. Økt behov for forebygging, beredskap, og reparasjon etter klimaskapte ødeleggelser merkes tydelig i mange kommuner. Både klimaendringer og den geopolitiske situasjonen gjør at samfunnssikkerhet og beredskap vil bli et enda viktigere tema i årene som kommer. Pandemien har lært oss at samfunnet og kommunene må være forberedt kriser som kan få følger for alle samfunnssektorer.

Fremtidig tilgang på kraft

Mange kommuner, særlig i Nord-Norge, har i mange tiår tatt for gitt en stabil og forutsigbar tilgang på kraft. Slik er det ikke lenger. Internasjonale klimamål forutsetter mindre forurensende energikilder i det grønne skiftet, og mange land har startet utfasing av kullkraftverk og kjernekraft. I overgangsfasen til fornybar energi er gass blitt mer viktig som stabil og mindre forurensende energikilde i Europa. Som følge av krigen har Europa mistet mesteparten av gassleveransene fra Russland. Det har ført til energiknapphet og økte energipriser i store deler av Europa. Pågående energikrise og krig i Europa har også ført til høye kraftpriser i Norge. Dersom Norge fortsatt skal ha overskuddsproduksjon, og dersom tilgang på fornybar kraft fortsatt skal være konkurransefortrinn for norsk industri trenger vi et taktskifte for økt produksjon av fornybar energi.

En rekke store industriprosjekter er under etablering i Nord-Norge. Tilstrekkelig nettkapasitet og tilgang på fornybar energi er viktige forutsetninger for å lykkes.

Demografiendringer gir helse- og omsorgsutfordringer og behov for omstilling

Mange norske kommuner får færre innbyggere, samtidig som sammensetningen av eldre og unge endrer seg. Vi blir flere eldre og vi lever lengre. Brukergrupper som tidligere hadde lav levetidsprognose lever nå lengre, og mange brukere har flere og mer sammensatte behov enn tidligere. Mange kommuner vil få en befolkning med særlig høy gjennomsnittsalder. Samtidig blir det færre i yrkesaktiv alder bak hver pensjonist.

Endring i befolkningen øker omstillingsbehovet i kommunal sektor, både omstilling i tjenester, omstilling i boligpolitikken, og omstilling til å tenke aldersvennlig samfunn i all planlegging. Kommunene må finne smartere måter å levere tjenestene på.

Kommunale helse- og omsorgstjenester koster kommunene mer for hvert år. De siste årene har det vært en betydelig vekst i helse- og omsorgstjenestene blant yngre brukere. Samtidig vil flere eldre i befolkningen gjøre at behovet for kommunale helse- og omsorgstjenester vil øke.

Vedvarende mangel på arbeidskraft og kompetanse

Befolkningsframskrivninger viser at vi blir flere, men veksten i befolkningen vil bli ujevnt geografisk fordelt. Særlig distriktskommuner og kommuner i nord, har utfordringer med å dekke behovet for kompetent arbeidskraft. Disse utfordringene forsterkes som følge av den demografiske utviklingen. Derfor må kommunene i større grad planlegge for at tilgang på arbeidskraft og kompetanse blir mer og mer begrenset.

Økende fattigdom og ulikhet

Økte priser på renter, strøm, mat og drivstoff gir økt fattigdom og økte ulikheter. Flere personer og familier vil komme inn under gruppen vanskeligstilt på boligmarkedet. Presset på å skaffe boliger til vanskeligstilte øker i mange kommuner, og det blir mer utfordrende for flere grupper å komme inn på boligmarkedet. Prisøkning gir også dyrere offentlige tjenester.

Mange står utenfor samfunns- og arbeidsliv

Utenforskap er en vedvarende og sammensatt utfordring som viser at vi ikke har lyktes med å få flere i jobb og sikre at alle er en del av fellesskapet. Forskere peker på sektorisering og mangel på tverrsektorielt samarbeid som grunner til at vi ikke lykkes med å forebygge utenforskap. Opphopning av levekårsproblemer i bestemte områder er en klar utfordring for spesielt de store kommunene. Det har lenge vært bekymring for ungt utenforskap. Flere enn før fullfører videregående skole, men 11 prosent av befolkningen mellom 15 og 29 år er verken i arbeid, utdanning eller opplæring.

En økende andel barn vokser opp i familier med lav inntekt. Vi vet at pandemien gikk spesielt hardt utover barn og unge. Selv om Ungdata viser at mange har klart seg greit, så har henvisningene til spesialisthelsetjenesten innen psykisk helse økt. Psykiske lidelser er en viktig årsak til ung uførhet og frafall fra utdanning og arbeidsliv. Omkostningene er store både for samfunnet og for de unge det gjelder, i tillegg til at arbeidslivet mister tilgang til nødvendig arbeidskraft og kompetanse.

Digitalisering med ulik fart og kraft

Kvaliteten på digital infrastruktur påvirker hvor effektivt man kan digitalisere, hvor stabile de digitale tjenestene er og hvor sårbar man er for dataangrep. Kommunesektoren står overfor juridiske og tekniske utfordringer i digitaliseringen, som eierskap til løsninger, tilgang til data, forholdet til leverandører, datasikkerhet og personvern. Kommunene har ulik kompetanse og ulike økonomiske forutsetninger for å ta i bruk digitale løsninger. I tillegg vil gevinstene ved å digitalisere tjenester varierer stort mellom kommunene.

Demokratiet utfordres

Demokratiet i Norge har generelt høy tillit, men svekket tillit til demokratiske institusjoner og aktører kan bli en utfordring også i Norge. Det er økt risiko for at norske valg kan utsettes for uønsket påvirkning fra utenlandske aktører. Et tøffere offentlig ordskifte kan føre til at folk i mindre grad engasjerer seg. Kommunene har et stort omfang av lovkrav, som det er krevende å ivareta fullt ut. Størst utfordringer er det å ivareta lovpålagte oppgaver som krever spesialiserte og tverrfaglige fagmiljøer. Lokaldemokratiet og det lokale selvstyret ser ut til å komme under press fordi kommunene i økende grad får en rolle som forvalter av sterkt statlig styrte velferdstjenester.

Trangere kommuneøkonomi

Økonomien i kommunesektoren henger sammen med utviklingen i norsk økonomi. Befolkningen i arbeidsdyktig alder vil bli redusert og oljesektoren er ikke lenger en sikker underliggende drivkraft til velstandsvekst. Oljefondet må forventes å øke mindre enn det har gjort. Dermed vil finansieringsbidraget til videre økt offentlig ressursbruk trolig bli mindre enn vi har blitt vant med.

Følgene av krigen i Europa svekker også utsiktene for norsk og internasjonal økonomi. Økt oppmerksomhet på sikkerhet og forsvar, samt tendenser til utflating av globaliseringstakten, svekker vekstevnen i økonomien. Samtidig kommer økende behov for helse og omsorgstjenester, klimautfordringene og et betydelig vedlikeholdsetterslep på infrastruktur til å øke utgiftene.

Kontekst - vekst og omstilling

Kommunens kontekst, med ny industrietablering, ny flyplass og bygging av dypvannskai påvirker de fleste utviklingsområdene i Rana. På noen områder kan nye muligheter, utfordringer eller målkonflikter oppstå. Konteksten Rana står i gjør det også utfordrende å planlegge og prioritere. Skal vi lykkes med ny industrietablering og forventet befolkningsvekst er tilgang på fornybar energi, arbeidskraft og boliger avgjørende.

Freyr Battery

28. mars 2023 åpnet Freyr Battery landets første battericellefabrikk i Rana, en kundekvalifiseringsfabrikk ved Rana Industriterminal, der produksjon og testing av battericeller nå er startet opp. Åpningen representerer et historisk steg i det grønne skiftet.

Freyr sin ambisjon er å akselerere avkarboniseringen av transport og energisystemer ved å levere verdens reneste og mest kostnadseffektive batterier. Fabrikken har ca. 30 ansatte fra ulike nasjoner. Neste steg er bygging av en fullskala gigafabrikk, Giga Arctic på Mo Industripark. Til sammen skal Freyr bygge fire gigafabrikker i Rana i tillegg til kundekvalifiseringsfabrikken, og når alle fabrikkene står ferdig forventer Freyr å sysselsette rundt 1 500 ansatte. Samlet er det planlagt investeringer på rundt 11 mrd. kr i de fem fabrikkene i Rana.

Samtidig bygges det en gigafabrikk i USA. Den nylig vedtatte loven «Inflation Reduction Act» utløser en solid statlig støtteordning til fornybarindustrien i USA, og endrer rammebetingelsene for Freyrs etableringer. Våren 2023 har regjeringen sett på muligheter for å oppgradere norske støtteordninger, og mens denne politiske prosessen pågikk varslet Freyr at prosjektet med bygging av Giga Arctic i Mo i Rana kan bli satt på vent dersom staten ikke gir ytterligere støtte. I slutten av juni varslet næringsministeren at regjeringen iverksetter fem nye tiltak for raskere grønn omstilling i næringslivet. Ett av tiltakene er innovasjonstilskudd til større batteriprojekter.

Menon Economics sin rapport «Ringvirkninger og samfunnseffekter av Freyrs etablering i Mo i Rana» (2021) gir oversikt over forventet sysselsetting og befolkningsvekst, og estimert behov for boliger, kompetanse, offentlig økonomi og tjenester, samferdsel og transport, kraftforsyning, og samfunnssikkerhet og beredskap. De overordna ringvirkningsresultatene fra Menon viser forventa resultater i 2027, etter minimum ett år med full drift i de fem fabrikkene.

Sysselsetting og demografi

- Freyrs etablering vil legge grunnlag for om lag 2950 arbeidsplasser i Rana, 2 550 i privat næringsliv og 400 i offentlig sektor.
- De 2 950 arbeidsplassene vil hovedsakelig bli dekket av økt innflytting til Rana, mens en mindre andel vil komme fra økt innpendling.
- Den totale befolkningsveksten induisert av Freyr vil bli omtrent 5 000 personer.
- Den største befolkningsveksten blir i aldersgruppen 25-35 år (+ 62 prosent), og den nest største veksten blir i aldersgruppen 0-5 år (+46 prosent).
- Menon-rapporten anslår følgende tilflyttingsmønster;
 - 2023 – 1 500 tilflyttere
 - 2024 – 2500 tilflyttere
 - 2025 – 2500 tilflyttere
 - 2026 – 2500 tilflyttere
- Samtidig som det forventes et høyt antall tilflyttere, forventes det at antallet personer som flytter ut stiger. Grunnen er at Freyr vil ha mange unge, internasjonale ansatte, og dermed høy turnover.
- Det vil følge en periode med høy tilflytting utover 2023-2026, for å kompensere for høy turnover i Freyr og de andre nyetablerte bedriftene.
- Arbeidskraften som Freyr trenger må i første omgang importeres fra andre steder i Norge og fra utlandet.

Kompetanse

- Det vil særlig være behov for fagskole- og yrkesfaglig utdannede personer. Usikkerheten knyttet til framtidig kompetansebehov er avhengig av type batteriproduksjon, skala på produksjonen, utvikling i teknologi og graden av automasjon.

Bolig

- Boligmarkedet er en nøkkel for vellykket etablering av Freyr i Mo i Rana. Menons rapport fra 2021 anslår at boligbehovet vil øke med 1 800 – 2 150 boliger frem mot 2030.
- utfordringer knyttet til boligbygging er mulig å håndtere, men det krever samarbeid og økt byggetakt.

Offentlige tjenester

- Kommunen kompenseres for økte utgiftsbehov først et år etter at det har oppstått.
- Kommunen kan møte en økning i etterspørselen etter offentlige tjenester uten store investeringer knyttet til bygg/infrastruktur.
- Den største utfordringen for kommunal sektor vil være rekruttering av arbeidskraft, som også er utfordring i dag. Det vil være størst behov for sysselsetting innen helse- og omsorgs-sektoren og grunnskolen.
- Partnere til tilflyttere/ansatte hos Freyr vil være en viktig kilde til rekruttering av arbeidskraft i kommunal sektor. Samarbeid på tvers om rekruttering og jobb for to vil være viktige strategier.

Samferdsel og transportbehov

- Vekst i befolkningen og transport av ansatte og varer til og fra produksjonslokalteter er hovedkilder til endringer i transportbehov.
- Kollektivtransport er lite benyttet og har et uutnyttet potensial, personbil er et utbredt transportmiddel i Rana.
- Trafikkmengden i vegsystemet forventes å øke med 20 prosent totalt. Økningen blir størst på E6 sør for Ranelva og på Fv. 810, strekninger som alle rede har kapasitetsutfordringer. Også overgangen over jernbanen i Langneset kan bli en flaskehals.
- Økt bruk av kollektivtilbud kan avlaste vegsystemet, men da må kollektivtilbudet innrettes og tilpasses behovet.

Kraftforsyning

- Freyrs etablering kan føre til betydelig etterspørsel etter nettkapasitet.
- Økt forbruk vil bidra til økte kraftpriser i Nord-Norge, og det er et stort potensial i å utvikle fornybar og lønnsom kraftproduksjon i Nord-Norge neste ti årene.

Klima- og miljøeffekter

- Økt industriell aktivitet og befolkningsvekst vil føre til økte klimagassutslipp. Persontrafikk med bil og godstransport med skip vil stå for den største økningen.

Samfunnsberedskap og sikkerhet

- Risiko for ulykker i produksjon vil øke med ny industrietablering.

Ny flyplass

I 2017 vedtok Stortinget at bygging av ny flyplass i Fagerlia skal erstatte Mo i Rana lufthavn på Røssvoll. I 2020 gav Samferdselsdepartementet Avinor oppdraget med å overta prosessen med bygging av flyplass som Polarsirkelen lufthavnutvikling AS (PLU) startet opp i 2007. Ny flyplass i Fagerlia skal styrke samferdselstilbudet på Helgeland, og vil bli et løft for videre industri- og næringsutvikling, bolyst og reiseliv i hele regionen.

Byggingen startet høsten 2022, og flyplassen skal åpnes våren 2027. Rana kommune, PLU og lokalt næringsliv jobber aktivt for å akselerere framdriften. Flyplassen skal inneholde en terminal på 5 000 m², og en parkeringsplass med plass til 450 biler. Driftsbygninger på omtrent 5 000 m² kommer i tillegg. Flyplassen bygges med tre oppstillingsplasser for store fly, og noen for mindre fly. Det skal også være to oppstillingsplasser for helikopter.

Ny flyplass ble vedtatt med en kostnadsramme på 3,3 mrd. kr. I mars 2023 ble det klart at summen hadde økt til 4,9 mrd. kr. (P85). Rana kommune har bidratt med 450 mill. kr, mens lokalt næringsliv og private givere har bidratt med 150 mill. kr. Kommunestyret i Rana har vedtatt flere vilkår for kommunens økonomiske bidrag, blant annet at rullebanelengden skal være 2 400 meter.

I Stortingsproposisjon 118 S (2022-2023) er det foreslått forlenget rullebane (fra 2 200 meter til 2 400 meter), under forutsetning om et ytterligere lokalt finansieringsbidrag på 66 mill. kr. Samferdselsdepartementet har i mai 2023 bedt Avinor om å gå i dialog med lokale aktører om det lokale bidraget, før saken behandles i Stortinget. Kommunestyret i Rana vedtok i juni 2023 å garantere for ytterligere 66 mill. kr. i prosjektet.

Både eksisterende og ny industri i regionen vil i økende grad være avhengig av gode flyforbindelser. Nye arbeidstakere som skal rekrutteres fra hele verden forventer en større flyplass i regionen og direkteruter til utlandet. Rekruttering av framtidig arbeidskraft og bolyst er viktige forutsetninger for at eksisterende næringsliv og videre næringsutvikling skal ha gode konkurransevilkår i vår region.

Dypvannskai

Prosjektet med etablering av ny dypvannskai i Mo i Rana har siden 2015 vært støttet administrativt og økonomisk av Kystverket. Etter at prosjektet ble prioritert i Nasjonal Transportplan har Kystverket overtatt styringen av prosjektet. Myndighetenes intensjon er å styrke sjøtransport som et bærekraftig alternativ, og bidra til en mer effektiv og konkurransedyktig skipsfart slik at mer gods flyttes fra vei til sjø.

Regionalt skal prosjektet med etablering av ny dypvannskai i Mo i Rana bidra til å møte industrien og næringslivets behov for bedre og mer konkurransedyktige løsninger for sjøtransport. Freyrs etablering av batterifabrikk og bygging av ny storflyplass har forsterket behovet for å realisere ny

dypvannskai. Ny dypvannskai i Rana vil med andre ord være en langsiktig investering for videre næringsutvikling.

De to havneeierne i Rana, Rana kommune/Mo i Rana Havn KF og Mo Industripark AS samarbeider med Kystverket om dypvannskaiprojektet. En viktig forutsetning for realisering er at Kystverket gjennomfører mudring. Dette forutsetter igjen at Rana Kommune står som majoritetseier. Det jobbes nå med å utarbeide avtaler knyttet til organisering, finansiering og drift, slik at prosjektet kan realiseres. Ved inngåelse av samarbeidsavtale med Kystverket i juni 2023 har ikke Mo Industripark AS kunne stille med nødvendige garantier. Rana kommune har derfor garantert for det lokale bidraget på kr. 476. mill. kr. (P85).

Kommunens tjenester – utfordringer og muligheter

Kommunen har ansvar for å levere gode velferdstjenester til innbyggerne i alle livsfaser. Kommunen er også tilrettelegger for næringsutvikling, og forvalter store verdier i form av bygninger, veier og vann- og avløpsanlegg. Generalistkommune-, Helsepersonell-, Demografi-, og Inntektssystemutvalgets rapporter legger føringer for kommunene og må ses i sammenheng. Utvalgene peker på utfordringer og mulige løsninger som vil gjøre fremtidens kommunemodell mer bærekraftig.

Store og raske endringer i arbeids- og samfunnsliv lokalt vil også kreve endringer og omstilling i kommunens tjenester. Utfordringer knyttet til demografi, rekruttering, klima og miljø, teknologisk skifte, strammere kommuneøkonomi og kraftig vekst i behovet for helse- og omsorgstjenester er godt kjent. Selv om Rana kommune har klart å omstille seg og kjennetegnes av god økonomisk styring, så utfordres kommunens bærekraftsbalanse av økt gjeld, høye investeringsbehov og høyt driftsnivå innenfor noen tjenestemråder. Samtidig setter prisvekst og høye renter kommunens drift og bærekraft på prøve.

Kommunens tjenester balanserer to fremtidsperspektiv. På den ene siden demografiutfordringen - med flere eldre, færre nyfødte, færre yrkesaktive og økt utenforskap - der dagens velferdsmodell er ikke lenger bærekraftig, verken menneskelig eller økonomisk. Vi må tenke helt nytt, og samtidig være mer offensive når det gjelder rekruttering av arbeidskraft. På den andre siden optimisme og omstilling som følge av ny industrietablering, ny flyplass og forventet befolkningsvekst. Viktigheten av å videreutvikle infrastruktur og sikre gode tjenestetilbud er avgjørende. Men vi kan ikke ta veksten på forskudd.

Helse- og omsorg

Vi vet at demografien vil endres markant til flere eldre og færre yngre yrkesaktive, og at det er behov for omstilling i kommunens tjenester. I Rana vil den eldre befolkningen øke raskere og med høyere kurve enn i resten av landet, grunnet etableringen av Norsk Jernverk på 60-tallet.

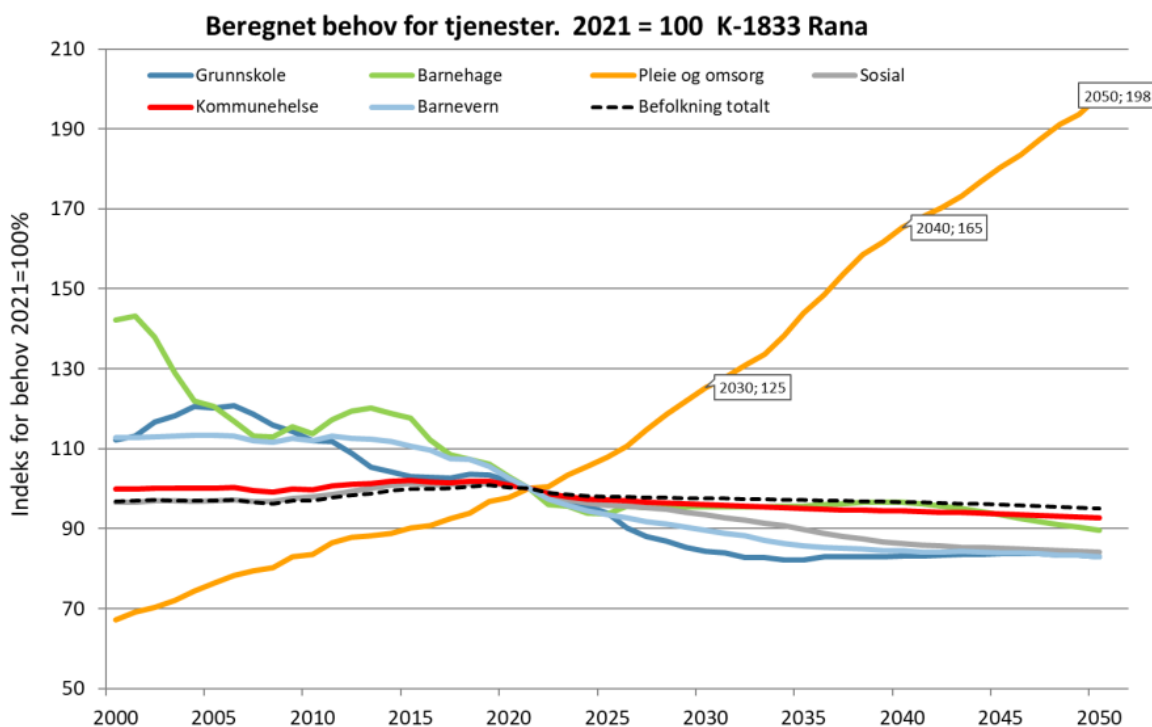
For helse- og omsorgsavdelingen betyr endring i demografien;

- Flere eldre og økende antall brukere
- Flere brukere med sammensatte behov
- Alle brukergrupper lever lengre
- Færre yngre yrkesaktive og økende rekrutteringsutfordringer
- Digitalisering og automatisering haster – slik at de menneskelige ressursene brukes smartere der de virkelig trengs
- Press mot kommuneøkonomien
- Endrede forventninger, behov og muligheter

Samtidig har helse- og omsorg i lang tid hatt utfordringer knyttet til renovering av bygg, mangel på bolig til vanskeligstilte, høyt sykefravær, rekruttering og prisstigning på nødvendige varer og tjenester.

Helse- og omsorg har omstilt og effektivisert over mange år. Det er gjennomført mange tiltak på ulike områder, for eksempel nytt krisesenter, rask psykisk helsehjelp, ambulante tjenester, velferdsteknologi, demensomsorg, innsatsteam, Fact-team med spesialisthelsetjenesten og mer innsats rettet mot hjemmet. Likevel står helse- og omsorg fremfor mange utfordringer, og demografien mot 2050 viser at behovet for omstilling vil vedvare.

Figur 2. Beregnet behov for tjenester

I 2022 gjennomførte Agenda Kaupang en analyse av helse- og omsorgstjenesten. Figuren over er hentet fra Agenda Kaupang rapporten og viser beregnet behov for ulike tjenester. Grunnet demografien vil behovet for pleie- og omsorgstjenester øke betydelig, og doble seg innen 2050 om kommunen leverer de samme tjenestene på samme måte som i dag.

Rapporten anbefaler flere strategier for videre omstilling og evne til å møte fremtidens utfordringer og kontekst. Behov for arbeidskraft vil være den største utfordringen for å sikre gode tjenester i framtiden, ikke først og fremst budsjettbevilgninger. Samtidig er det behov for å sikre midler for tilstrekkelig omstillings-/endringsfart, vedlikehold av bygg, nybygg, digitalisering og automatisering for å sikre en omstilling som går raskt nok. Kommunen kan ikke vente til demografien har oppstått før man gjør noe, og Agenda Kaupang påpeker at «Kommunen må være innstilt på at det kan være nødvendig med økte kostnader til enkeltgrupper og pukkelkostnader i perioder for å bygge opp tilbud lenger ned i omsorgstrappen som skal erstatte andre mer kostnadskrevenne tilbud».

Med utgangspunkt i utfordringsbildet, overordna mål og strategier, vedtatte rammer, forventet befolkningsvekst, og Agenda Kaupang-rapporten er helse- og omsorgssektoren nå i gang med en omfattende administrativ strategiprosess for å omstille og stake ut en mer nytenkende vei videre. Helse- og omsorg må vokse smartere. Det er imidlertid utfordrende å omstille helse- og omsorgstjenestene når inntektssystemet gir uttelling basert på faktisk folketall fra året før. Demografi-midlene tilføres kommunen først etter at de eldre har blitt eldre. Samtidig som det haster å omstille helse- og omsorgssektoren, så må det nødvendigvis også ta tid å vri tjenestene for framtiden. Vi må skynde oss langsomt og ta endringen steg for steg slik at kommunen sikrer forsvarlige tjenester underveis og at de ansatte rekker å henge med og får komme med sine tanker og ideer underveis. Det er en stor organisasjon som skal endres, kultur skal bygges, andre sektorer og hele samfunnet skal involveres i nye måter å tenke på. Samtidig skjer det mye på dette feltet i andre deler av samfunnet. Kunnskap om slike endringer og utvikling bør med i Rana kommunes kursendring. Det legges derfor opp til en rullerende strategi og tiltakspakke som følger budsjett- og økonomiplan-periodene. På den måten kan kommunen utvikle tjenestene stegvis og implementere ny kunnskap underveis: planlegge – gjennomføre – evaluere - korrigere.

Det digitale krafttaket blir viktig for så raskt som mulig skaffe rom for endringene som skal skje. Det betyr å raskt digitalisere alt som kan digitaliseres for å frigjøre menneskelige og andre ressurser. For å få dette til, må Rana kommune bygge en ny grunnmur for de digitale helsetjenestene. En grunnmur som takler et større volum av teknologi: innkjøp, lagerstyring, teknisk kompetanse, vedlikehold, vedtak og kompetanse. Dette er en omfattende jobb små bør begynne raskt.

I vekstøyemed vil kommunen få en økning i gjestearbeidere fra og med 2024. Det betyr at helse- og omsorgstjenesten også må forvente at antall gjestepasienter vil øke betydelig. Disse vises ikke i folketall og skatteinntekter, men vil likevel ha rett til helsetjenester. Det må også tas høyde for potensielle folkehelseutfordringer som følge av rask befolkningsvekst og høyt antall gjestearbeidere. I mulighetsrommet ligger muligheten for å knytte til seg ny kompetanse og flere ressurser som følge av veksten.

Oppvekst- og kultur

Oppvekst og kultur har oppmerksomhet på overordna satsningsområder i økonomiplanperioden, som skal bidra til gode tjenester med høy kvalitet, bolyst og blilyst, samtidig som sektoren i større grad spiller på ressursene til innbyggere og frivilligheten.

Fem grep for fremtiden:

- Tilpasning av organisering, struktur og formålsbygg til demografi og økonomiske rammer.
- Folkehelse, forebygging og tidlig innsats gjennom satsing på «Tidlig inn Rana».
- Samhandling gjennom større tverrfaglighet og samarbeid med frivilligheten.
- Innovasjon gjennom digitalisering og økt bruk av teknologi.
- Ungdomsdemokrati og forsøk med ungdomsstyrte aktiviteter.

De siste årene har Rana opplevd en betydelig nedgang i barnetallet. Effekten av ny skolestruktur har bidratt til at kommunen har klart å holde lærenormen, men nå er vi ved et punkt der vi på nytt må se på struktur, for å holde kostnadene på nivå med statlige overføringer merket dette området. Med forventet vekst på sikt kan det være behov for å sette en skole eller deler av en skole på «pause». Videre vil oppvekst- og kultur legge frem forslag om å overføre 10.-klassinger fra de to distriktskolene til Rana ungdomsskole. Det vil gi bedre muligheter for faglige nettverk som kan sikre en god overgang til videregående skole. Rana kommune har lav gjennomføring av videregående skole, og en slik satsing kan bidra til økt gjennomføringsprosent.

I koronaåret 2021 gikk antallet barnefødsler opp, men i 2022 ble det bare født 1,41 barn per kvinne, det laveste noen gang. Samtidig ventes det vekst i Rana, med etablering av battericellefabrikk, ny flyplass og dypvannskai. Det er krevende å stå i omstilling, enten man skal ta ned driften eller legge til rette for vekst. I tillegg begynner oppvekst- og kultursektoren å merke utfordringene med å få rekruttert kompetente ansatte. Dette forventes å bli mer krevende i årene som kommer. Å snu deler av ressursinnsatsen fra reparasjon til forebygging og tidlig innsats er avgjørende ut fra samfunnsøkonomiske hensyn. Det vil bidra til bedre helse i befolkningen og redusert behov for tjenester. Samtidig vil det redusere behov for rekruttering fordi tjenestene vil bli mindre ressurskrevende.

Med ny barnevernlov fra januar 2022 fikk kommunene overført en del statlige barnevernsoppgaver. Reformen gir mer ansvar til kommunene på barnevernsområdet, og intensjonen er å styrke kommunenes forebyggende arbeid og satse på tidlig innsats.

Bakgrunnen er kommunenes nærhet til familiene, og innsikten i barnas og foreldrenes behov. I realiteten er barnevernreformen en oppvekstreform, hvor kommunene forventes å legge til rette for tverrfaglig samhandling mellom ulike kommunale tjenester og nivåer.

Målet er at flere utsatte barn og familier får den hjelpen de trenger så tidlig som mulig, i sitt nærmiljø og at en kan spille på familie og nettverk. Barnevernet skal være siste sikkerhetsnett og da må

det jobbes bedre med forebygging, tidlig innsats og det må utvikles gode samordna tiltak på alle områder innenfor oppvekstområdet.

Rana kommune jobber systematisk med å redusere saker til barnevernet, og redusere omsorgsovertakelser i form av institusjonsplasseringer og bruk av fosterhjem. Dette har kommunen til dels lykkes med, men ser likevel en bekymringsfull trend med økende saker rettet mot enkeltbarn. Dette gjelder både spesialpedagogisk tilbud i barnehage og skole, og saker som meldes inn til familietjenesten og barnevernet. Den samme trenden rapporterer også andre kommuner om.

Oppvekst- og kultur har satt i gang satsingen «Tidlig inn Rana», som svar på oppvekstreformen. Kommunen vil ha særlig fokus på følgende områder:

- Anskaffe, bygge opp og implementere bedre tverrfaglig innsats (BTI) som er et verktøy for å registrere tiltak og bidra til god tverrfaglig samhandling.
- Bedre tverrfaglig samhandling og økt bruk av samskaping med eksterne parter, er viktige i dette arbeidet. Arbeidet skal ha barnets beste i fokus og tiltakene skal som hovedregel settes i verk så nært barnet som mulig, det vil si i hjemmet, i barnehagen eller på skolen.
- Etablering av et utøvende forebyggende team bestående av barnekoordinator, IP-koordinatorer og veiledere som skal bistå familier, barn og unge i møte med våre
- Tjenester og hjelpeapparatet.
- Oppbygging av Foyer barn og familie. Målet er i større grad å jobbe forebyggende og med tidlig innsats. Vi ønsker også å bruke disse enhetene som et alternativ til å kjøpe institusjonsplasser.
- Oppvekstløft i Nord – et samarbeid med Alta, Tromsø, Harstad, Narvik og Bodø, der etablering av innsatsteam, mentorordning for ungdom og samarbeid om utvikling av Foyer er viktige samarbeidsområder.

Satsingen, som hovedsakelig skal skje i skoler og barnehager vil være viktig, men også PPT, helsetjenesten, familietjenesten og kultur vil være viktige bidragsytere. Det er viktig å legge til rette for at barn og unge opplever mestring og livsglede.

Arbeidet med en oppvekststrategi og en kulturstrategi er påbegynt og vil bidra til å styrke forebygging og tidlig innsats. Trygge og utviklende oppvekstvilkår vil ikke bare gi barn og unge muligheten til å bli den beste utgaven av seg selv, men også medvirkende til at vi får ungdommen til å bli boende eller komme tilbake etter endt utdanning. Forebygging og tidlig innsats gir gevinster for enkeltmennesker, samfunnsøkonomiske gevinster, og er mer tilfredsstillende å jobbe med for våre ansatte.

Teknisk sektor

Teknisk sektor er delt inn i avdeling for areal og miljø, avdeling for bydrift, og avdeling for prosjekt. Fra og med 2021 ble ansvar for vedlikehold av bygningsmassen skilt ut i et eget foretak, Rana Byggdrift KF. Samlet forvalter teknisk sektor store verdier i form av veier, egne bygninger, parker, friluftsområder og anlegg, eiendom og vann- og avløpsanlegg. Teknisk sektor har også ansvar for en rekke tjenester og fagområder der teknologiske og digitale løsninger er i rask utvikling. De neste 10-15 årene vil teknisk sektor ha en sentral rolle i den store samfunnsomstillingen Rana kommune står i. De store prosjektene med ny flyplass, industri, dypvannskai og rask boligutbygging er utfordringer som bidrar til sterkt utviklingsfokus i sektoren. Teknisk sektor er i gang med en strategiprosess som angir retning mot nødvendig endringer og ressursallokering som kreves for å møte framtidens utfordringer og nå langsiktige samfunns mål.

For teknisk sektor er følgende utfordringer viktige:

- Optimal organisering, økt samarbeid, innovasjon og digitalisering.
- Rekruttering av kompetent arbeidskraft
- Vedlikeholdsetterslep
- Kostnader knyttet til verdibevarende vedlikehold
- Budsjettmessig uforutsigbarhet som følge av klimaendringer og værforhold
- Forventningspress i forhold til teknisk sektor sine oppgaver, roller og budsjett
- Kapasitet til å bidra inn i omstillingen av helse- og omsorgstjenestene med teknisk kompetanse og innovative løsninger knyttet til bygg og areal

Støttetjenesten

Støttetjenesten leverer tjenester til innbyggere, folkevalgte og kommuneorganisasjonen. Sektoren består av økonomi, HR, service, juridisk, kommunikasjon, beredskap og IKT. Støttetjenesten vil ha en sentral rolle i omstilling og endringer som kommunen står overfor i årene som kommer. Endringstakten er høy, og tjenestene må utvikles løpende. Den teknologiske utviklingen og krav til effektivisering stiller store krav til hvordan vi løser oppgaver på nye måter, samtidig stiller et økt risikobilde store krav til informasjonssikkerhet og beredskap.

Støttetjenesten er i gang med å utvikle ny tjenestestrategi som skal gi retning for å møte framtidens utfordringer og nå langsiktige samfunns mål.

For støttetjenesten er følgende utfordringer viktige:

- Rekruttere kompetent arbeidskraft for fremtida.
- Optimal og bærekraftig organisering, samarbeid og innovasjon.
- Kapasitet til å støtte tjenesteområdene med administrativ kompetanse og innovative løsninger som bidrar til økt måloppnåelse.

- Etablere effektive IKT tjenester som støtter det digitale løftet som tjenesteområdene står overfor i årene som kommer.
- Møte krav til økt beredskap og informasjonssikkerhet.

Utfordringer på tvers av kommunens tjenester

- Rekrutteringsutfordringer vil vedvare over år.
- Sykefraværet er høyt.
- Kraftig vekst i behov for helse- og omsorgstjenester utfordrer alle kommunens tjenester.
- Effektivisering, digitalisering, og nye måter å organisere og løse kommunens oppgaver på er helt nødvendig.
- Innovasjon og samskaping med frivillighet og næringsliv om fremtidige velferdsoppgaver og bærekraft er viktige strategier, men utfordrende å implementere.
- Kommunen har et betydelig vedlikeholdsetterslep, og flere utsatte drifts- og investeringsbehov.

Utviklingstrekk og utfordringer

Skal vi sikre at handling er rettet inn mot områdene der vi er minst bærekraftige, må vi ha kunnskap om kontekst, utfordringer, virkemidler og hvordan målkonflikter kan håndteres. Mange samfunns- og befolkningsutfordringer er imidlertid vedvarende og vanskelig å håndtere. For å bidra til en mer bærekraftig utvikling, understrekes viktigheten av økt innovasjon og eksperimentering for å finne nye løsninger på vedvarende utfordringer.

I denne delen av Perspektivanalysen gis en beskrivelse av utfordringer og muligheter i vår kontekst med ny industrietablering og vekstmobilisering. Hvilke langsiktige utfordringer er viktigst å prioritere innenfor ulike utviklingsområder, og hvilke muligheter kan bidra til å styrke kommunens robusthet og bærekraft på sikt?

Vekst og omstilling

Rana som kommunesamfunn og som organisasjon preges av flere omstillingsprosesser som balanserer to fremtidsperspektiv. På den ene siden optimismen som følger ny industrietablering, ny flyplass, ny dypvannskai og forventet befolkningsvekst. På den andre siden demografiutfordringen - med flere eldre, færre nyfødte, færre yrkesaktive og mange i utenforskap. Dagens velferdsmodell er ikke lenger bærekraftig, og kommunens økonomi og tjenester må fortsatt omstilles i takt med demografien.

Den ekstraordinære samfunnsomstillingen - med ny industrietablering, stor byggeaktivitet, endring i infrastruktur og forventet befolkningsvekst vil påvirke både tjenester, utviklingsområder,

næringsliv og frivillighet. Omstillingens ringvirkninger kan gi både positive og negative konsekvenser for samfunn og befolkning. Mulige målkonflikter og negative konsekvenser er viktig å belyse og forebygge – i den grad det er mulig. I Skellefteå har etablering av batterifabrikk og rask befolkningsvekst gitt noen erfaringer som Rana kan lære av.

Utfordringer og muligheter

- Økt byggeaktivitet, trafikk og forventet befolkningsvekst vil gi økte utslipp. Viktigheten av framtidssrette og bærekraftige løsninger for å redusere utslipp og nå lokale klimamål må være gjennomgående perspektiv i alle prosesser knyttet til vekstmobilisering.
- Mangel på bolig til overkommelige priser kan bli en stor utfordring for rekruttering og attraktivitet.
- Et mulig scenario er at store grupper gjestearbeidere samlet i brakkerigger fører til økt vold, alkoholforbruk, narkotikabruk og prostitusjon. Trygge og gode arbeidsforhold for gjestearbeidere i brakkerigger forutsetter bevissthet om og forebygging av mulige sosiale utfordringer.
- Et høyt antall gjestearbeidere vil kreve økt kapasitet i helsetjenesten.
- Det er utfordrende å dreie ressursinnsatsen fra unge til eldrebefolkningen, selv om demografiske framskrivninger tilsier at det er nødvendig. Særlig er det utfordrende å gjøre en slik omprioritering når kommunen samtidig forventer at veksten blir størst i aldersgruppen 25-35 år.

Demografi

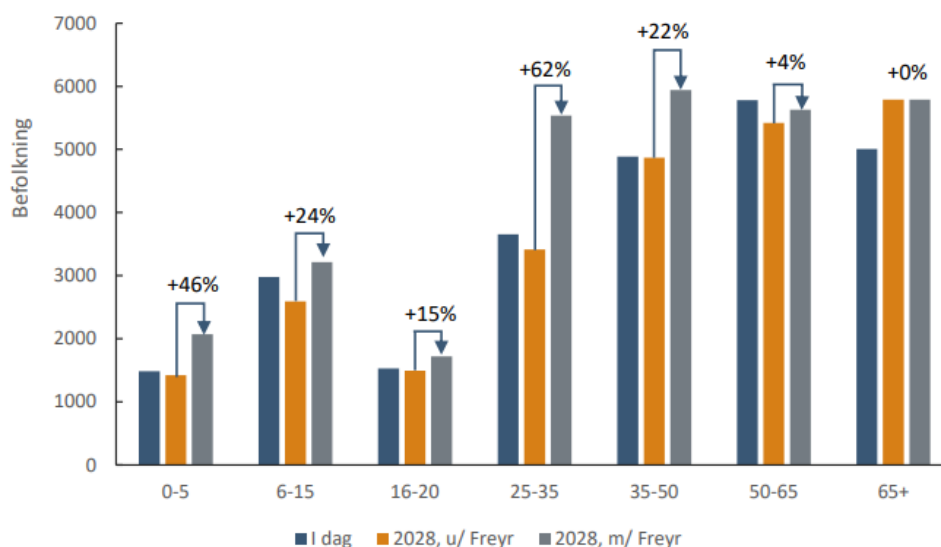
Hvordan befolkningen i kommunen er satt sammen har mye å si, både for utvikling og omstilling av tjenester og kommuneøkonomi, og for planlegging og utvikling av framtidige lokalsamfunn.

I Rana har vi over flere tiår hatt svak eller ingen befolkningsvekst, samtidig som befolkningens alderssammensetning har endret seg betydelig. Industrietablering og rask befolkningsvekst på 50-60-tallet gjør at Rana nå har en større andel eldre enn mange sammenlignbare kommuner. Andelen eldre vil fortsette å øke i årene som kommer. Samtidig avtar andelen i yrkesaktiv alder. Nedgang i aldersbæreevnen er og blir en stor utfordring – særlig for rekruttering av framtidig arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren.

SSB sine prognoser tar ikke hensyn til ny industrietablering, og viser at frem mot 2050 vil Rana få en nedgang i folketallet. Nedgangen blir størst i aldersgruppene 0-24 år, 25-44 og 45-64 år. I aldersgruppen 65-74 år får vi en økning frem mot 2035, og deretter en nedgang frem mot 2050. I aldersgruppen 80 år og over får vi en markant økning.

I Rana samsvarer ikke SSB sine befolkningsframskrivninger med forventet befolkningsvekst som følge av ny industrietablering og ny flyplass. Samfunnsanalysen fra 2021 (Menon Economics) viser at Freyrs etablering av batterifabrikk på sikt kan gi en befolkningsvekst på omkring 5 000 personer. Den største befolkningsveksten vil mest sannsynlig komme i aldersgruppen 25-30 år og i aldersgruppen 0-5 år. Det betyr at den demografiske sammensetningen i kommunen vil endres betydelig dersom veksten realiseres.

Figur 3. Befolkningsutvikling i Rana, med og uten effektene induisert av Freyr

Modellert befolkningsutvikling i Rana, med og uten effektene induisert av Freyr. Prosentvis vekst viser Freyrs bidrag til befolkningsvekst i ulike aldersgrupper (Menon Economics, 2021).

Lykkes vi med tilflytting knyttet til industrietablering vil det bidra til en mer bærekraftig demografiutvikling.

Utfordringer og muligheter

- Rana vil ha en eldrefordring i mange tiår fremover som kommer til å overskygge mange andre utfordringer, men eldre er også en ressurs.
- Økningen i antall eldre kommer raskere og mer komprimert i Rana på grunn av oppbyggingen av industrien på 60- og 70-tallet.
- Demografiendringer forutsetter kontinuerlig omstilling i kommunens drift og økonomi.
- Demografiendringer forutsetter innovative løsninger for å sikre framtidens velferd.
- Demografien gir større rekrutteringsutfordringer, særlig for helse- og omsorgssektoren
- Aldersvennlig samfunnsutvikling er et potensial - et mer helhetlig arbeid med å skape møteplasser, muligheter til å delta/bidra i frivillighet, smartere bruk av offentlige lokaler, variert boligmasse, tilgang til butikker og kollektivtransport vil gi synergier som bidrar til at alle aldersgrupper trives i sine lokalsamfunn.

Lav innvandrерandel

SSB forventer at innvandring vil fortsette å være den sterkeste driveren til befolkningsvekst i Norge framover, men veksten vil ikke bli like høy som den har vært til nå. På kort sikt forventes en økning i nettoinnvandringen hovedsakelig på grunn av krigen i Ukraina. Men det forventes en noe lavere innvandring på lengre sikt. En av grunnene til lavere innvandring i Norge kan være at konkurransen om arbeidskraft tiltar globalt.

I Norge var andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 18,9 prosent i 2022, og andelen har økt jevnt de siste årene. I 2022 var innvandrerandelen i Rana 8,4 prosent. Rana kommune har hatt en lav innvandrerandel over år, og andelen er vesentlig lavere enn landet, Nordland og sammenlignbare kommuner i Nord-Norge. Ved inngangen til 2023 hadde Rana 1974 innvandrere, og dette er 65 flere enn ved inngangen til 2022. Flyktninger og deres familie-medlemmer utgjorde 31,1 prosent av våre innvandrere i 2022.

Tabell 1. Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Hele landet	16,8	17,3	17,7	18,2	18,5	18,9
Oslo	32,8	33,1	33,4	33,8	33,7	33,8
Tromsø	13,4	14,1	14,7	15,1	15,2	15,6
Bodø	9,8	10,1	10,5	10,8	11,1	11,4
Narvik	11,4	11,5	11,6	11,7	11,5	11,2
Nordland	9,7	10,2	10,4	10,5	10,6	10,8
Harstad	10,1	10,4	10,7	10,5	10,5	10,7
Alta	9,8	10,1	10,2	10,3	10,3	10,6
Rana	7,2	7,8	8,2	8,3	8,2	8,4

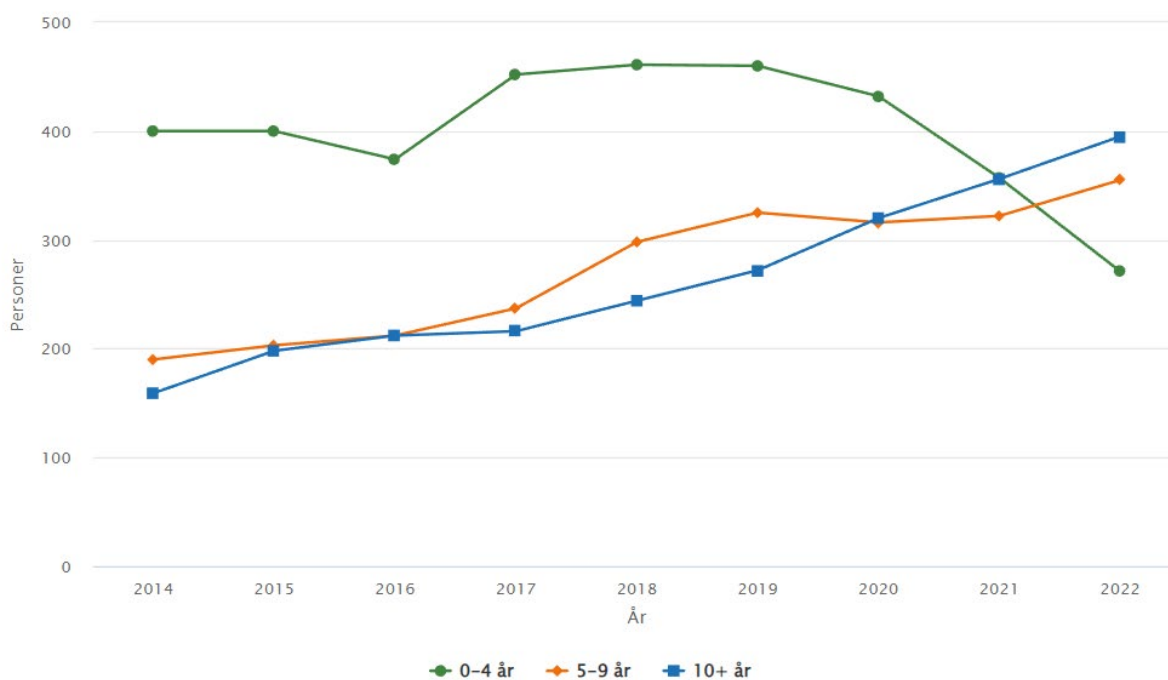
Vi vet at tilgang på bolig og arbeid, jobb for eventuell partner, flyforbindelser, gode offentlige tjenester, rask språkopplering, nettverk, og muligheter til å delta i kultur og frivillighet vil være avgjørende for å rekruttere og beholde arbeidsinnvandrere. For bosatte flyktninger vil det i tillegg være avgjørende at veien til språkpraksis og arbeid i lokalt næringsliv blir så kort som mulig. Vi vet med andre ord en god del om hva som skal til, men vet vi nok om hvorfor Rana har så lav innvandrerandel? Hva er flaskehalsen? Hvilke virkemidler har vi sammen, og på hvilke områder bør vi gjøre noe nytt? Hva er mulige løsninger?

Det er mange og sammensatte årsaker til at Rana har lav innvandrerandel. Samtidig vet vi at en betydelig økt innvandrerandel er avgjørende for å sikre fremtidig arbeidskraft, kompetanse og verdiskaping. Både kommunen og næringsliv med ny industrietablering er avhengig av økt innvandring, og innsatsen for å beholde og ta vare på dagens og framtidens innvandrere må samordnes og effektiviseres.

Flere av de innvandrerne som gjennom årene har bosatt seg her velger å flytte. For noen betyr det mye å komme nærmere familie, andre har ønsker om et mildere vinterklima eller de ønsker å bli del av et større urbant miljø i større byer. Kostnader og tidsbruk knyttet til heimreiser er for noen avgjørende for valg av arbeids- og bosted.

Figuren under viser at mange innvandrere i Rana har kort botid (0-4 år). Tallene i figuren er avgrenset til innvandrere fra Øst-Europa (utenom EU), Asia (inkl. Tyrkia), Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania (utenom Australia og New Zealand) i perioden 2014-2022. Det er positivt at antall innvandrere med kort botid (0-4 år) har gått ned siste tre årene, og at antall innvandrere med lenger botid øker.

Figur 4. Antall innvandrere etter botid i Rana

Antall innvandrere (fra Øst-Europa utenom EU, Asia (inkl. Tyrkia), Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand) fordelt etter botid i Norge i perioden 2014 til 2022 i Rana. Kilde: IMDI

Bosetting av flyktninger

Grunnet pandemien var det lave tall på anmodning om bosetting av flyktninger fra IMDI i 2020 og 2021. I 2022 ble kommunen anmodet om å bosette 110 flyktninger, av disse ble 76 bosatt. I 2023 har Rana kommune blitt anmodet om å bosette 160 flyktninger. Rana kommune har hittil i år (mai 2023) bosatt 25 flyktninger. Det er laget avtale om at 40 flyktninger til skal bosettes i Rana innen uke 36.

Bosettingsplanene er i kontinuerlig endring av ulike årsaker knyttet til staten, kommunen eller flyktingen selv. På grunn av lav anmodning om bosetting i 2020/2021 ble flyktingetjenesten nedbemannet, og det var planlagt ytterligere nedbemanning i 2022. Med økende bosetting som følge av krigen i Europa, har flyktingetjenesten vært nødt til å lyse ut flere stillinger for å kunne øke kapasiteten igjen. Her har det vist seg at rekruttering er en stor utfordring, og kommunen har ikke klart å bemanne ledige stillinger. Dette er viktig årsak til at flyktingetjenesten ikke får bosatt i et større tempo.

Kommunens kapasitet vil også være avhengig av at ulike tjenester har mulighet til å ta imot de flyktingene som kommer, for eksempel helsesykepleier, legesenter, skole, barnehage og så videre. En siste utfordring er boliger, per nå har kommunen kapasitet til å ta imot de planlagte bosettingene. Her har flyktingetjenesten og byggdrift sammen jobbet godt for å øke boligmassen. For å kunne øke bosettingshastigeten ytterligere vil man også være avhengig av at det er nok boliger ute på markedet og at byggdrift har økonomi til å ha tomgang på leiligheter.

Utenforskap blant innvandrere

Det kan være flere grunner enn anmodning om bosetting som påvirker innvandrerandelen i Rana. Voksne flyktinger/innvandrere sine muligheter til gjennomføring av videregående skole i Nordland kan være en av grunnene til utenforskap og fraflytting. I Rana er andelen innvandrere (25-29 år) utenfor arbeid, utdanning og opplæring økende, og vesentlig høyere enn den totale andelen i utenforskap.

Tabell 2. Andel unge 25-29 år som står utenfor arbeid, utdanning og opplæring, totalt og innvandrere.

Innvandringskategori		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hele landet	totalt	15,8	14,7	14,2	14,2	15,2	13,2
	innvandrere	27,4	25,7	25,2	26,2	28,5	25,6
Nordland	totalt	15,4	14,3	13,5	13,3	13,9	12,6
	innvandrere	27,9	25,4	23,5	24,3	25,0	23,2
Bodø	totalt	13,2	11,7	11,0	11,0	11,8	10,2
	innvandrere	30,0	24,2	21,1	22,9	22,4	18,6
Narvik	totalt	16,3	17,7	15,2	14,5	16,2	13,2
	innvandrere	25,2	27,6	26,0	26,6	31,8	26,1
Vefsn	totalt	14,6	11,8	11,9	11,8	12,8	12,5
	innvandrere	21,0	24,0	19,0	22,0	18,9	32,2
Rana	totalt	12,7	12,5	10,8	13,0	13,0	11,2
	innvandrere	22,2	22,8	18,3	21,4	24,2	24,0

For fem år siden ble det innført 25-års grense for klasseundervisning i Nordland. Voksne over 25 år har kun mulighet til å gjennomføre videregående opplæring gjennom Nettskolen i Nordland og/eller gjennom modul-/samlingsbaserte opplæringstilbud. I Rana gis det hovedsakelig nettbasert undervisning, i tillegg til et samlingsbasert tilbud innen EL-energi og et modulbasert tilbud på yrkesfag. For fremmedspråklige over 25 år som ønsker å gjennomføre videregående skole, er det

svært utfordrende å forholde seg til nettbasert eller modul-/samlingsbasert undervisning. Mange i denne gruppen har begrensede norsk-/digitale ferdigheter. Dessuten oppleves disse tilbudene som lite forutsigbare, både når det gjelder lokasjon og eksistens, og det er vanskelig for elevene å planlegge. Konsekvensen er at mange fremmedspråklige over 25 år ikke gjennomfører videregående opplæring, og heller ikke kommer seg videre i høyere utdanningsløp. Dette er en av grunnene til et langvarig høyt utenforskap blant innvandrere, og at mange velger å flytte fra Nordland. I oktober 2023 legges det imidlertid frem et forslag til fylkestinget om å fjerne 25-års grense for klasseundervisning.

Fylkestinget har i 2022 vedtatt en handlingsplan for Ung inkludering, og mange gode tiltak er iverksatt i Nordland. Sammen med NAV har fylkeskommunen prosjekt Fullført, som utdannings-tilbud for de som er lengst unna arbeid/skole. Fullført er våren 2023 i oppstartfasen i Rana.

I realiteten finnes det ikke et velorganisert mottaksapparat for andre enn flyktninger. Samtidig utgjør arbeids- og familieinnvandrere mer enn halvparten av alle innvandrere i Nordland. De møter et komplekst byråkrati med et mangelfullt, fragmentert og forvirrende tjenestetilbud på tvers av ulike aktører fra ulike forvaltningsnivå og sektorer. Det betyr at mange arbeidsgivere må bruke mye tid og ressurser på informasjons- og introduksjonsaktiviteter som å skaffe personnummer, bolig, jobb til partner, konvertering av utdanning, språkopplæring, skole/barnehagetilbud etc. Vi vet at Nordland, og særlig Rana er avhengig av arbeidskraft fra utlandet for å sikre langsiktig verdiskaping. Nordland fylkeskommune har sammen med Nord universitet og fire kommuner startet opp et prosjekt Ny i Nordland, med formål om forenkling og bedre tjenester for internasjonale nordlendinger. Rana Utvikling deltar i prosjektet som Rana kommune sin næringsetat.

Kommunen tilbyr norskopplæring mot betaling til innvandrere på dagtid. Det bør vurderes om kommunen kan se på andre løsninger for slike kurs, slik at flere får et tilbud. For eksempel kveldskurs eller nettbaserte løsninger i kombinasjon med samlinger. Det bør også vurderes om kommunen skal ta en mer aktiv rolle i arbeidet med å lage avtale med bedrifter og gå i dialog med andre arenaer for norskopplæring i samarbeide med frivilligheten. Hva som vil være best egnet vil være avhengig av de økonomiske rammene og mulighetene som finnes i tjenesten per i dag. I dag er det kun Minar som tilbyr slike kurs i tillegg til kommunen, men de har begrenset med plasser.

En annen utfordring er tilgang på språk- og arbeidspraksis til både arbeidsinnvandrere og flyktninger. Språkpraksisplass gir mye raskere språkutvikling, økt mulighet for arbeid og raskere integrering. Lykkes vi med språkpraksis lykkes vi med å få personene ut i arbeid, som er en viktig faktor for om de velger å bli i Rana eller flytte.

I vår kontekst med rekrutteringsutfordringer og behov for rask tilflytting er det også viktig at antall språkpraksisplasser økes. Rana kommune er avhengig av et godt samarbeid mellom tjenestene, og at kommunen har et felles mål for integrering. Dette er ett av områdene kommunen måles på når IMDI vurderer størrelsen på kommunens anmodning.

I 2022 inngikk Rana kommune og FNs migrasjonsbyrå, Den Internasjonale Organisasjonen for Migrasjon (IOM) en samarbeidsavtale om arbeidsinnvandring. Samarbeidsavtalen har som formål å tiltrekke og beholde ny arbeidskraft, og skape samarbeidskanaler som sikrer gode arbeidsvilkår og integrering for de som skal flytte til Rana i årene som kommer. IOM har et fagmiljø som er nødvendig å samarbeide med når det gjelder arbeidsinnvandring, omstilling til grønn industri og befolkningsvekst. Som en del av avtalen skal kommunen også samarbeide med NAV og IMDi. Rana er den første kommunen i Norge som signerer en slik avtale.

Utfordringer og muligheter

- Rana har over år hatt en lavere innvanderandel sammenlignet med landet og de største bykommunene i Nord-Norge. I rekrutterings- og industrietableringsøyemed har Rana nå behov for en vesentlig høyere andel innvandrere.
- Det er helt nødvendig med et taktskifte i innvandringsarbeidet lokalt. Det er behov for et mer offensivt samarbeid mellom kommune, næringsliv og frivillighet om rekruttering, integrering og språkopplæring. Lykkes vi, vil dette bidra til en mer bærekraftig demografiutvikling.
- Økt innvanderandel som følge av industrietablering vil kreve tilgjengelig plass i barnehager skoler, og oppskalering av helsetjenester.

Rekruttering

For ny industrietablering, for kommunens tjenester og for mange andre bransjer i Rana er rekruttering av arbeidskraft blitt den viktigste forutsetningen og samtidig den største utfordringen. Det er ikke lenger slik at arbeidsplasser alene skaper tilflytting og befolkningsvekst. Konkurransen om arbeidskraft tiltar og utspiller seg i større grad globalt.

Menon-rapporten «Ringvirkninger og samfunnseffekter av Freyrs etablering i Mo i Rana» fra 2021 viser at flere store prosjekter knyttet til industrietablering og bygging av ny flyplass i Rana vil realiseres i løpet av det neste tiåret. Rana alene trenger omtrent 5 000 nye innbyggere som følge av Freyr sin etablering.

Skal Ranasamfunnet lykkes med den ekstraordinære samfunnsomstillingen, må vi først og fremst lykkes med å rekruttere og beholde nye innbyggere. Med global konkurranse om arbeidskraft, samtidig som levekostnader øker i de fleste land, er tilgang på egnede boliger til overkommelige priser blitt en viktig konkurransefaktor. I tillegg kan gode offentlige tjenester, plass i barnehage og skole, nærhet til flyplass, jobb for partner, utdanningsmuligheter, god integrering og muligheter for deltakelse i fritidstilbud være avgjørende faktorer.

Potensialet for økt rekruttering må også ses i sammenheng med integrering av flyktninger, og at mange unge, og særlig mange unge innvandrere står utenfor arbeid, utdanning og opplæring. Ved utgangen av 2021 stod 11,2 prosent av unge i Rana mellom 25 og 29 år utenfor arbeid, utdanning og opplæring. Rana ligger lavere enn landet, som har 13,2 prosent. Samtidig stod hele 24,0 prosent

av unge innvandrere i Rana mellom 25 og 29 år utenfor arbeid, utdanning og opplæring (se tabell 2). I 2022 var andelen flyktninger i arbeid eller utdanning etter endt introduksjonsprogram er 61,1 prosent i Rana.

Utfordringer og muligheter

- Rekruttering av framtidig arbeidskraft er den største utfordringen for mange sektorer og bransjer, og samtidig den viktigste forutsetningen for ny industrietablering i Rana.
- Tilgang på egnede boliger til overkommelige priser er helt nødvendig dersom Rana skal lykkes med rekruttering til ny industrietablering.
- Skal vi lykkes med rekruttering må det samarbeides og jobbes helhetlig - på tvers av kommune og næringsliv, og på tvers av utviklingsområder som boligbygging, informasjon og kommunikasjon, jobb for partner, utvikling av kommunale/offentlige tjenester, kultur- og fritidstilbud, integrering og språkopplæring.
- Lokal kompetansebygging tilpasset næringslivets behov er en viktig rekrutteringsstrategi.
- Ranasamfunnet må i større grad utnytte potensialet i bosatte flyktninger.
- Potensialet for rekruttering må også ses i sammenheng med høye tall for utenforskap.

Økologisk bærekraft

Generelt kreves det mer effektive tiltak og bedre samarbeid på tvers av samfunnssektorer og aktører for å bekjempe/stoppe klimaendringer og negative miljøpåvirkninger.

Klimabudsjettet er kommunens styringsdokument for klima- og energiplanlegging, og er eget vedlegg til årsbudsjettet. Det viser utslippsstatus, historikk, framskrivninger, tiltak som er gjennomført og ikke minst tiltak som skal gjennomføres. Klimabudsjettet skal sikre bedre styring med prioriteringer og gjennomføring av lokale klimatiltak, og bidra til at utviklingen mot et lavutslippsamfunn akselereres.

Status klimagassutslipp 2021

Kommunens klimamål er at ikke-kvotepliktige klimagassutslipp reduseres med 40 prosent innen 2030 og 90 prosent innen 2050, sammenliknet med referanseår 2009. Ifølge Miljødirektoratets utslippstall var utslippene redusert med 9 prosent i 2021 i forhold til 2009. Dette betyr at vi må redusere ytterligere 30 000 tonn årlige CO₂-ekvivalenter for å nå klimamålet for 2030. Framskrivningene av klimagassutslipp i Rana viser at klimamålet ikke vil nås med dagens vedtatte

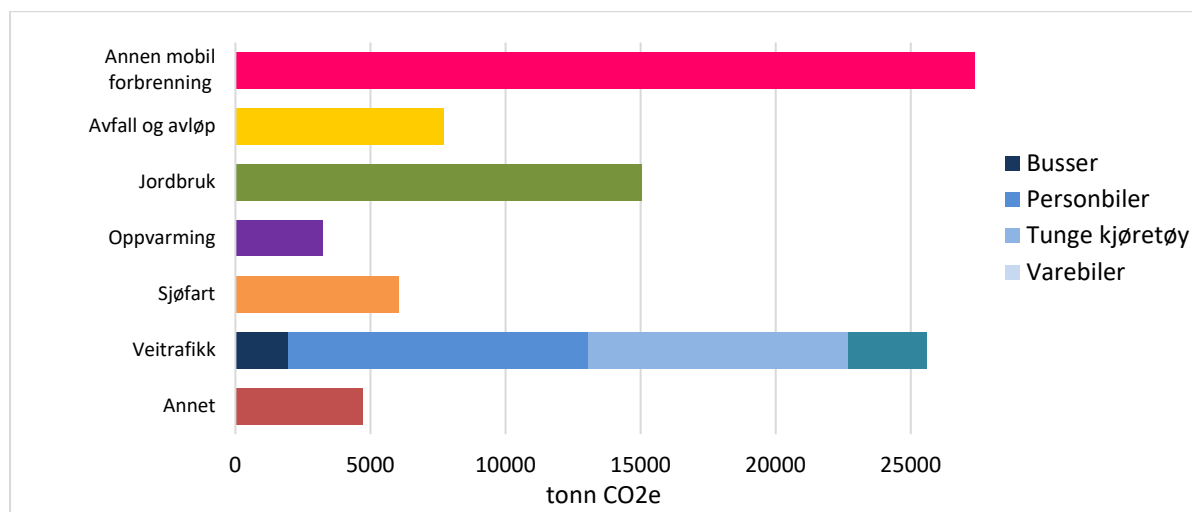
nasjonale og lokale tiltak. Bygging av ny industri, ny flyplass og forventet befolkningsvekst vil utfordre kommunens klimamål ytterligere.

Bærekraftig arealbruk er en viktig nøkkelfaktor i arbeidet med å bremse klimaendringer. Når natur bygges ned, svekkes naturens økosystemer og evnen til å fange og lagre karbon fra atmosfæren. Arealbruksendringer svekker også arealenes evne til å dempe effektene av et klima i endring, og kan for eksempel øke faren for skader fra flom, skred og langvarig tørke.

Sektorvis fordeling av ikke-kvotepliktige klimagassutslipp i Rana for 2021 er vist i figuren under. Miljødirektoratets utslippstall er publisert med ett års forsinkelse, og nyeste tilgjengelige utslippstall er derfor for 2021.

Bortimot tre femtedeler av utslippene kommer fra annen mobil forbrenning og veitrafikk. Sektoren annen mobil forbrenning omfatter alt av ikke-veigående maskiner som går på avgiftsfri diesel - for eksempel anleggsmaskiner og traktorer. Sektoren annet omfatter ikke-kvotepliktige utslipp fra industri og energiforsyning. Utslippene i 2021 var 90 000 tonn CO₂-ekvivalenter, en liten økning fra 2020. Denne økningen skyldes noe økte utslipp fra veitrafikk fra 2020 til 2021. I 2020 var utslippene fra veitrafikk lavere enn øvrige år på grunn av at koronapandemien.

Figur 5. Ikke-kvotepliktige klimagassutslipp i Rana kommune i 2021

Lokal luftkvalitet

Svevestøvnivåene ligger under grenseverdiene, men i vinterhalvåret er det fortsatt perioder med mye svevestøv. Kilder til svevestøv er veistøv, industri, vedfyring, eksos og skipstrafikk. Skjerpede grenseverdier fra 2022 og forventet økt trafikkmengde i årene framover kan gjøre det mer utfordrende å overholde grenseverdiene i fremtiden. Eksempler på tiltak mot svevestøv er å redusere vegtrafikk gjennom areal- og transportplanlegging, utskiftning av gamle vedovner til rentbrennende ovner, renhold og støvdemping av veier, benytte strøsand uten finstoff, hastighetsreduksjoner og begrense spredning av svevestøv fra anleggsplasser. Kommunestyret har

vedtatt flere satsingsområder og bærekraftsmål som ivaretar økologisk bærekraft og grønn omstilling.

Utfordringer og muligheter

- Klima-, natur- og miljøutfordringer tiltar og vil trolig forsterkes med forventet vekst.
- Bærekraftsanalysen som Rana kommune gjennomførte i 2020 peker på industri, transport og mobilitet, energiforbruk, vann og avløp, og avfallshåndtering som viktige innsatsområder for å nå bærekraftsmålene innen 2030.
- Utviklingen mot et lavslippsamfunn går ikke raskt nok. Generelt kreves det store kutt i klimagassutslipp for å bekjempe/stoppe klimaendringer og negative miljøpåvirkninger. Viktige grep;
 - Redusere biltrafikk og utslipp fra veitrafikk.
 - Investere i utslippsfrie anleggsmaskiner.
 - Bedre tilgang på offentlig transport.
 - Redusere energiforbruk i kommunale bygg
 - Redusere mengde avfall og øke mengde avfall som gjenvinnes/resirkuleres.
- Næringslivet er en viktig samarbeidspart i arbeidet med å bli en lavutslippskommune.
- Det er økt press på å redusere energiforbruk som følge av krigen i Europa.
- Behovet for tilgang på fornybar energi øker.
- Lokal luftkvalitet kan utfordres av forventet vekst.
- Utbedre infrastruktur for drikkevann, avløp og drenering.
- En viktig forutsetning for økologisk bærekraft er arbeidet med å begrense nedbygging av naturområder og få mer ut av de arealene vi allerede har tatt i bruk.
- Miljøvennlig areal- og transportplanlegging vil være viktig i et vekstperspektiv.
- Gjenvinningsgraden på husholdningsavfall har gått ned siden 2021. Med egen matdunk fra 2023 forventes det en økning, men generelt har kommunen et stort potensial for økt ombruk og materialgjenvinning.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Kommunens skal sikre at befolkningens trygghet og sikkerhet ivaretas. Kommunen skal jobbe systematisk og helhetlig med samfunnssikkerhet og beredskap på tvers av sektorer i kommunen. Plikten omfatter både kommunen som myndighet innenfor sitt geografiske område, kommunen som virksomhet, og kommunen som pådriver ovenfor andre aktører. Målet med samfunnssikkerhetsarbeidet i Rana skal nås gjennom fire ulike satsingsområder;

- gjennomgående sikkerhetskultur
- tydelig og målrettet krisekommunikasjon
- systematisk forberede, øve og forbedre
- være pådriver og tilrettelegger

Både klimaendringer og den geopolitiske situasjonen gjør at samfunnssikkerhet og beredskap vil bli et enda viktigere tema i årene som kommer. Flom og skred, tørke, pandemi, flyktningstrøm, og cyberangrep mot digital infrastruktur er eksempler på hendelser som kommunene må være forberedt på.

Temperaturen i Nord-Norge øker mer enn gjennomsnittet, og ekstremhendelser som følge av klimaendringer vil skje oftere med økt intensitet, utbredelse og varighet. Klimaendringer vil kreve aktiv tilpasning til samfunnssikkerheten, og vi må forebygge og forberede oss på ekstremværhendelser som vil inntreffe flere tiår frem i tid. Globalisering øker blant annet risikoen for pandemi og uforutsatte flyktningstrømmer. Den sikkerhetspolitiske situasjonen er forverret, og medfører økt risiko for spionasje, digitale angrep og desinformasjon. I tillegg må vi lokalt løfte blikket og vurdere om og hvordan nye etableringer kan skape risiko. For eksempel vil etablering av batterifabrikk, flyplass og dypvannskai utfordre oss på nye måter.

- Krig og energikrise i Europa endrer trusselbildet for norske kommuner. Uforutsigbare tider krever høyere beredskap på flere områder.
- Økt forekomst av cyberangrep.
- Økt fare for terrorhendelser.
- Klimaendringer gir økt grad av ekstremvær, og økte utfordringer knyttet til å stå imot, tilpasse oss og håndtere klimakonsekvenser.

Sosial bærekraft og folkehelse

Vi går inn i en ny valgperiode med konsekvenser av pandemi og halvannet år med krig i Europa. Hvordan påvirker makropolitisk usikkerhet, bolig- og rentestress og økte levekostnader befolkningens levekår og helse? Og hvilke utfordringer kan oppstå som følge av lokal samfunnsomstilling med ny industrietablering, rask befolkningsvekst og perioder med mange gjestearbeidere? Hvordan kan vi forebygge at utfordringer oppstår - på kort og lang sikt?

Sosial bærekraft og folkehelsearbeid handler om samfunnets innsats for å fremme like muligheter for deltakelse i utdanning, arbeid og samfunnsliv, og tidlig innsats for å forebygge at det oppstår sykdom/uhelse eller sosiale problem i befolkningen. Kommunene sitter på mange virkemidler, og har ansvar for å følge med og ha oversikt over faktorer og forhold som påvirker og skjevfordeler uhelse. Kommunene skal bruke alle sine virkemidler for å fremme og utjevne levekår og helse i befolkningen. Med den ekstraordinære omstillingen Rana står i har også næringsliv og frivillighet virkemidler og ansvar for å fremme folkehelse og sosial bærekraft.

Hvert år publiserer Folkehelseinstituttet [folkehelseprofiler og oppvekstprofiler](#) med folkehelse/ oppvekstbarometer for kommuner. Her sammenliknes nøkkeltall med snittet for fylket og landet. Figuren under viser folkehelsebarometer for Rana 2023. Rød indikator viser områder der Rana ligger signifikant dårligere enn landet, og som det er grunn til å se nærmere på i plan- og utviklingsarbeid og utvikling av tjenester.

FOLKEHELSEPROFIL 2023

Folkehelsebarometer for kommunen

I oversikten nedenfor sammenliknes noen nøkkeltall for kommunen og fylket med landstall. I figuren og tallkolonnene tas det hensyn til at kommuner og fylker kan ha ulik alders- og kjønns sammensetning sammenliknet med landet. Klikk på indikatornavnene for å se utvikling over tid i kommunen. I KommuneHelse statistikkbank, <http://khs.fhi.no> finnes flere indikatorer samt mer informasjon om hver enkelt indikator.

Vær oppmerksom på at også «grønne» verdier kan innebære en folkehelseutfordring for kommunen, fordi landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå. Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter.

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- ⊙ Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- ◆ Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- | Verdien for landet som helhet
- ▬ Variasjonen mellom kommunene i fylket
- ▭ De ti beste kommunene i landet

Tema	Indikator (klikkbare indikatornavn)	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Folkehelsebarometer for Rana
Befolkning	1 Andel barn, 0-17 år	19,2	19,1	20,4	prosent	
	2 Andel over 80 år	5,5	5,5	4,4	prosent	
	3 Andel 80 år+, framskrevet til 2040	11	10	8,2	prosent	
	4 Personer som bor alene, 45 år +	25,9	27,2	26,3	prosent	
	5 Befolkningsvekst	0,035	-0,064	0,63	prosent	
Oppvekst og levekår	6 VGS eller høyere utdanning, 30-39 år	78	76	81	prosent	
	7 Vedvarende lav inntekt, 0-17 år	6,6	9,1	12	prosent	
	8 Inntektsulikhet, P90/P10	2,4	2,6	2,8	-	
	9 Barn av enslige forsørgere	16,3	16,5	14,7	prosent	
	10 Unge som står utenfor, 15-29 år	7,9	8,9	9,5	prosent (a,k)	
	11 Leier bolig, 45 år +	9,0	11,2	12,2	prosent	
	12 Bor trangt, 0-17 år	14	18	18	prosent	
	13 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. tr.	25	27	23	prosent (k)	
	14 Laveste mestringsnivå i regning, 5. tr.	24	29	24	prosent (k)	
	15 Gjennomføring i vdg. opplæring	74	75	79	prosent (k)	
16 Høy tilfredshet med livet, Ungd. 2022	51	50	50	prosent (a,k)		
Miljø, skader og ulykker	17 Drikkevann, hygienisk og stabilt	88,8	86,7	90,7	prosent	
	18 Luftkvalitet, finkornet svevestøv	3,2	2,4	4,8	µg/m³	
	19 Trygt i nærmiljøet, Ungdata 2022	89	87	84	prosent (a,k)	
	20 Med i fritidsorganisasjon, Ungd. 2022	57	54	58	prosent (a,k)	
	21 Fornøyd med lokalmiljøet, Ungd. 2022	65	63	67	prosent (a,k)	
	22 Fornøyd med treffsteder, Ungd. 2022	42	48	55	prosent (a,k)	
	23 Ensomhet, Ungdata 2022	25	24	23	prosent (a,k)	
Helse-relatert atferd	24 Trener sjeldnere enn ukentlig, 17 år	26	29	27	prosent (k)	
	25 Skjermtid over 4 timer, Ungd. 2022	47	51	45	prosent (a,k)	
	26 Røyking, kvinner	4,3	3,4	2,8	prosent (a)	
Helsestatus	27 Forventet levealder, menn	79,9	79,7	80,1	år	
	28 Forventet levealder, kvinner	83,8	83,7	83,9	år	
	29 Utd.forskjeller i forventet levealder	4,2	4,5	5,1	år	
	30 Psykiske sympt./lidelser, 0-74 år	155	167	160	per 1000 (a,k)	
	31 Overvekt og fedme, 17 år	26	28	22	prosent (k)	
	32 Hjerte- og karsykdom	18,8	18,7	17,2	per 1000 (a,k)	
	33 Antibiotikabruk, resepter	305	244	262	per 1000 (a,k)	
	34 Vaksinasjonsdekning, meslinger, 9 år	97,9	96,9	97,3	prosent	

Utfordringer som er viktig å prioritere

- Stor byggeaktivitet i Rana med gjestearbeidere samlet i brakkerigger kan føre til økt vold, alkoholforbruk, narkotikabruk og prostitusjon. Trygge og gode arbeidsforhold for gjestearbeidere i brakkerigger forutsetter bevissthet om, og et systematisk arbeid for å forebygge at sosiale utfordringer oppstår. Et høyt antall gjestearbeidere vil også kreve økt kapasitet i helse-tjenesten.
- Økte rente/-boligutgifter og økte levekostnader som følge av krig i Europa og inflasjon gir økt fattigdom og økte ulikheter. Rana kommune ser blant annet at andelen vanskeligstilte på boligmarkedet øker. Humanitære organisasjoner med matordning opplever økning i antall personer som ønsker å få utdelt gratis mat.
- Vi ser også tydelige geografiske levekårsforskjeller i kommunen. Sentrumssonene og Gruben sentrum har flest levekårsutfordringer samlet.
- Andelen unge innvandrere (25-29 år) som står utenfor arbeid, utdanning og opplæring er betydelig høyere enn den totale andelen (24,0 % versus 11,2 % ved utgangen av 2021).
- Andelen unge som gjennomfører videregående opplæring er vesentlig lavere enn landsgjennomsnittet. Samtidig er andelen betydelig lavere i gruppen som har foreldre med videregående skole som høyeste utdanningsnivå.
- Mange opplever psykiske problemer. Egne data viser at etterspørselen etter kommunale psykisk helse- og rustjenester har økt fra 44 saker i 2000 til 435 saker i 2022. Siste 10 år har økningen akselerert, og det er en klar overvekt på etterspørselen etter kommunale psykiske helsetjenester.

Bolig

Bevegelser i boligmarkedet påvirkes av flere økonomiske faktorer, som økt boligrente, økte byggekostnader og høyere levekostnader, som bidrar til at folk generelt har mindre penger å bruke på bolig. I Rana påvirker også forventet befolkningsvekst boligmarkedet. Rapporten «Ringvirkninger og samfunnseffekter av Freyrs etablering i Mo i Rana» (Menon Economics, 2021) peker på boligmarkedet som avgjørende for at Freyr skal klare å tiltrekke seg arbeidstakere fra utenfor regionen. Rapporten anslår at boligbehovet vil øke med 1800-2150 boliger frem mot 2030. Både tilflyttere og gjestearbeidere trenger bolig, og økt byggetakt er avgjørende for å lykkes. I Rana vil det i vekstperioden være behov for en større andel utleieboliger/leiligheter, og tilgang på boliger vil være et viktig element i konkurransen om framtidig arbeidskraft.

Økte levekostnader og boligrente har bidratt til at det ikke lenger bare vanskeligstilte og unge som har begrensede muligheter for innpass i boligmarkedet. Mange enslige, mange personer med vanlige inntekter og mange eldre som ønsker å bytte ut enebolig med leilighet har utfordringer i dagens boligmarked. Mange boliger på markedet i Rana er andelsboliger med høy fellesgjeld. Hovedregel for maks samlet gjeld for privatpersoner er fem ganger årsinntekt. Det betyr at en person med årsinntekt på 550 000 kroner som ikke har andre lån eller egenkapital maks kan låne

2,75 mill. kr til bolig, inkludert eventuell fellesgjeld. Et fåtall av boligene som ligger ute for salg i Rana har så lav pris.

Kommunen har flere roller i boligpolitikken. Som areal- og samfunnsplanlegger kan kommunen stille krav til egenskaper ved boliger og kvaliteter ved uteområder. Som tjenesteyter har kommunen forvaltning-, drifts- og vedlikeholdsoppgaver knyttet til kommunale utleieboliger. Kommunen utarbeider og behandler reguleringsplaner og byggesøknader. Kommunen er også hovedansvarlig for å bistå vanskeligstilte som ikke kan ivareta egne interesser på boligmarkedet. Med vanskeligstilte på boligmarkedet menes personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egen hånd. Det gjelder personer og familier som er uten egen bolig, som står i fare for å miste boligen, eller bor i uegnet bolig eller bomiljø. Det økende presset på boligmarkedet i Rana, samtidig som boligrente- og levekostnader har økt, har bidratt flere vanskeligstilte på boligmarkedet.

I juli 2023 trer en ny lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet i kraft. Formålet er i større grad å forebygge boligsosiale utfordringer og samtidig bidra til at vanskeligstilte på boligmarkedet får bistand til å skaffe seg og beholde en egnet bolig. Loven fastslår blant annet at kommunen i det boligsosiale arbeidet skal sørge for samarbeid og samordning av egne tjenester. Samtidig skal kommunen ha oversikt over behovet for både ordinære og tilpassede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Oversikten skal inngå som grunnlag for arbeidet med kommunens planstrategi, og kommunen skal i sitt arbeid med kommuneplanen fastsette overordnede mål og strategier for det boligsosiale arbeidet. Målene og strategiene skal være egnet til å møte de utfordringene kommunen står overfor.

Rana vil få en betydelig økt andel eldre i årene fremover. Det betyr at alle må tenke helhetlig og aldersvennlig i boligpolitikken, både kommune, utbyggere, entreprenører og arkitekter. Det er viktig å legge til rette for at eldre og personer med funksjonsnedsettelse kan bo lengre hjemme i boliger som er tilrettelagt for det. Nærhet til hverdagsarenaer, tilbud og tjenester, og muligheter for deltakelse i fysisk og sosial aktivitet er viktig for alle aldersgrupper, men særlig for eldre.

I Rana har vi både sosiale og geografiske levekårsforskjeller. Boligpolitikken skal bidra til å forebygge ulikheter, og utjevne ulikheter som har oppstått. I planlegging, utvikling og oppgradering av boligområder er det viktig med en helhetlig og kunnskapsbasert tilnærming, der ulike hensyn og målkonflikter veies og løses. Variert boligmasse, nærhet til kollektivtransport, og hensyn til klima- og miljøutfordringer som overflatevann, støy, ras og luftforurensing kan bidra til mer bærekraftige lokalsamfunn. Samtidig kan for eksempel fortetting bidra til å prise ut grupper med lav inntekt.

Utfordringer og muligheter

- Tilgang på bolig er den viktigste forutsetningen for rekruttering av arbeidskraft til ny industrietablering og ny flyplass.
- Det er for få leieboliger på markedet. Vi må regne med at tilflyttere ønsker å leie bolig i en periode før de bestemmer om de vil bo/arbeide i Rana.
- Det er for få leieboliger for eldre med areal til felles måltider, treningsmuligheter og sosiale aktiviteter.
- Rana som vertskommune for ny grønn industrietablering trenger nasjonal drahjelp for å tilrettelegge for og sikre en bærekraftig boligutvikling på kort og lang sikt (jfr. regjeringens batteristrategi 2022)
- Forventet befolkningsvekst og flere gjestearbeidere kan presse boligprisene opp. Kombinert med økte rente- og levekostnader og eksisterende press på boligmarkedet kan dette forsterke utfordringer knyttet til å skaffe boliger til vanskeligstilte.
- Økt samarbeid på tvers om bolig og bomiljø er en forutsetning for å lykkes, både med industrietablering og med boligsosiale utfordringer.
- Boligpolitikken må bidra til å redusere geografiske, etniske og sosiale levekårsforskjeller. Husbanken har kompetanse og tilskuddsordninger til områdesatsing i levekårsutsatte geografiske områder i kommunene.

Næringsutvikling

Freyrs etablering av batterifabrikker, ny flyplass og ny dypvannskai er de store prosjektene som legger grunnlag for videre næringsutvikling i kommunen og regionen. Rana Utvikling er kommunens næringsetat, og har en strategisk viktig rolle i alle de tre prosjektene. I kjølvannet av de tre store prosjektene forventes det flere nye næringsetableringer i kommunen/regionen, som potensielt kan gi ytterligere flere hundre arbeidsplasser.

I 2020 startet «Venture North – Invest in Ranaregion, Norway» i regi av Rana Utvikling. «Venture North» er et samarbeidsprosjekt mellom Rana, Nesna, Lurøy og Hemnes med formål om å profesjonalisere vertskapsrollen og jobbe målrettet for å tiltrekke oss nye virksomheter til regionen. Siden oppstarten har prosjektet hatt mange ulike henvendelser, og flere av disse er i ferd med å etablere seg i hele regionen.

Dersom Rana og Helgeland fortsatt skal være attraktiv for nye store etableringer, og beholde de som allerede er her, må arbeidet med å produsere mer kraft intensiveres. Det haster med å kartlegge potensialet i mer fornybar energi på vann og land, og ikke minst hvor og når denne kraften kan produseres.

Følgende utfordringer/muligheter vurderes som viktig å prioritere dersom kommunen/regionen skal lykkes med ny industrietablering og næringsutvikling:

- Det er behov for ferdig regulert/opparbeidet nærings- og industriareal.
- Tilgang på fornybar energi.
- Tilgang på arbeidskraft.
- Behov for framtidsetta kompetanse tilpasset grønn næringsutvikling.
- Utnytte initiativ innenfor eksisterende og nye grønne verdikjeder.
- Mangel på statlige subsidieordninger for nye grønne industriprosjekter.
- Akselerere mer bærekraftig næringsutvikling.

Infrastruktur og samferdsel

Mo i Rana har sentral beliggenhet, og er et naturlig logistikk knutepunkt for Nord-Helgeland som eksportregion. Med ny industrietablering og vekst forsterkes behovet for en framtidsettet infrastruktur som legger til rette for mobilitet i arbeidsmarked og næringsliv, og for økt eksport.

Framtidsetta infrastruktur og samferdsel er også avgjørende for regionens konkurransevne, både når det gjelder næringsetableringer, rekruttering og tilgang på kompetanse. Viktige forutsetninger er miljøvennlige, trygge og effektive samferdselsløsninger til, fra og gjennom kommunen. En annen forutsetning som gjelder alle utviklingsprosjekter, er dialog og gode prosesser som sikrer at hensynet til samiske rettigheter ivaretas.

Ny storflyplass, ny dypvannskai, tunell gjennom Bustneslia på fylkesvei 810, bedre kollektivløsninger med buss og bedre løsninger for E6 gjennom sentrum er de viktigste utviklingsprosjektene knyttet til infrastruktur og samferdsel. Med bakgrunn i nødvendigheten av en mer framtidsetta infrastruktur har Rana kommune sammen med Nordland fylkeskommune bedt samferdselsdepartementet om en konseptvalgutredning (KVU) for E6 og transportnett i Rana. Foreløpig har Samferdselsdepartementet sagt nei til å starte en egen utredning for Rana.

Kommunikasjon og digitalisering

Kommunikasjon er strategisk verktøy for å nå målene i kommuneplanen. For Rana som vertskommune med visjon om å bli Norges grønne industrihovedstad, er kommunikasjon også et viktig virkemiddel i arbeidet med å tiltrekke seg grønne bedrifter, nye innbyggere og kompetanse. På samme måte er kommunikasjon verktøy for å møte økte utfordringer med rekruttering av arbeidskraft og kompetanse som sikrer at kommunen kan opprettholde tjenestetilbudet.

Stadig større krav til effektivisering og endret bruksmønster blant innbyggere og næringsliv krever at kommunen utvikler gode digitale løsninger. Digitalt førstevalg innebærer at kommunen så langt som mulig skal være tilgjengelig 24/7 ved å tilby et bredt spekter av digitale tjenester.

Rana kommunes tjenesteportal utvikles løpende, og automatisering av arbeidsprosesser er en del av utviklingsarbeidet. Våren 2023 ble servicetorget på rådhuset erstattet av et helt nytt innbyggertorg, lokalisert i Rana bibliotek. Innbyggertorget skal være en møteplass for innbyggere som trenger informasjon, veiledning, tjenester eller hjelp fra kommunen. Innbyggertorget skal bidra til økt samhandling og samarbeid mellom kommune, innbyggere, frivillige og næringsliv. Samtidig er det installert en digital besøksskjerm, «Kommunevert», for besøkende på rådhuset. I tilknytning til innbyggertorget er også «The Information Hub» etablert, en tjeneste rettet mot tilflyttere til Rana. Her kan nye innbyggere få hjelp og veiledning til alt fra boligsøk og jobbsøk, til integrering i lokalsamfunnet.

Krav til effektivisering og tilgjengelighet, og kvalitet på infrastruktur påvirker videre framdrift i digitaliseringen. 5G-nett med høy sikkerhet bygges ut kontinuerlig i sentrale områder, slik at det også kan benyttes for tilkobling til kommunal programvare.

På området kommunikasjon og digitalisering er følgende utviklingstrekk og utfordringer viktig å prioritere:

- Kommunen står overfor både juridiske og tekniske utfordringer i digitaliseringen, som eierskap til løsninger, tilgang til data, forholdet til leverandører, datasikkerhet og personvern.
- Krigen i Europa har økt det digitale trusselbildet betydelig for norske kommuner. Det er gjentatte cyberangrep mot kommuner som krever kontinuerlig oppdatering av sikkerhetstiltak og implementering av nye tiltak.
- Automatiserte tjenester som velferdsteknologi krever høy hastighet og sikre og robuste nett.
- Nye digitale tjenester for innbyggere og for ansatte i Rana kommune krever raske og robuste nett som gjør at nettutbyggere må forsere utbygging i regionen.
- Flere og flere tjenester i skyen krever sikre og robuste kommunikasjonslinjer med høy kapasitet.
- Automatisering av arbeidsprosesser – robotisering.
- Tettere samhandling med nasjonale og regionale digitaliseringsnettverk.
- Manglende/sprikende digital kompetanse i organisasjonen.
- Kunstig intelligens (AI, Chat GPT m.m.) har stor frammarsj.

Areal, natur og friluftsområder

I Kommuneplan 2017-2027 har kommunestyret vedtatt overordna arealstrategier som ivaretas i arealplaner med forskjellig detaljnivå. Kommuneplanens arealdel med delplaner ivaretar overordnede hensyn. Område- og reguleringsplaner gir mer detaljerte rammer og bestemmelser for ny arealbruk og for utbyggingstiltak. Overordna arealstrategier ivaretar hensyn og føringer i plan- og bygningsloven, Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, Fylkesplan for Nordland (arealpolitikk) og andre relevante regionale planer.

Arealstrategiene i kommuneplanens samfunnsdel er tydelige på at hensynet til viktige landskaps- og naturverdier, og områder for friluftsliv og reindrift skal vektlegges i arealplanleggingen, og at naturressurser og dyrkbar jord skal sikres mot nedbygging. Både kommuneplanens arealdel KA2016 og kommunedelplanen for Mo og omegn KDP2014 har bestemmelser som skal sikre dette. Kommunedelplan for Mo og omegn inneholder også bestemmelser som skal sikre et godt bysentrum, gode gang- og sykkelforbindelser, grønnstruktur, områder for bynært friluftsliv, bokvalitet, og arkitektonisk kvalitet.

Kommuneplanen har arealstrategier som er tydelige på fortetting. Ny bebyggelse skal komme innenfor allerede utbygde områder, og større arbeidsplasser, detaljhandel og publikumsvirksomhet skal lokaliseres i sentrum eller så nært at det er naturlig å bevege seg til fots mellom funksjonene og sentrum. Kommunestyret har fulgt opp fortettingsstrategiene med klar bestilling om at fremtidige byggehøyder, tomteutnyttelse og plassering av høyhus i sentrum skal utredes og innarbeides i arbeidet med rullering av kommunedelplan byutvikling.

Kommuneplanens samfunnsdel har en tydelig vekstvisjon. Viktige vekstfaktorer som flyplass, batterifabrikk og dypvannskai vil, sammen med andre potensielle industrietableringer og videreutvikling av Campus skape en vekst som ikke dagens planverk tar høyde for.

Med forventet utbygging og vekst vil hensynet til samisk kultur og reindrift og økologisk bærekraft være avgjørende. Det gjelder både ved utbygging av infrastruktur, industri, boliger og fritidsboliger, og ved økt bruk av friluftsområder. I forbindelse med nødvendige avbøtende tiltak for reindriftsnæringen på grunn av etablering av ny flyplass gjennomføres en begrenset revisjon av kommuneplanens arealdel i 2023.

Det vil også være viktig å ha en arealreserve til nye boliger og nye næringsarealer utenom sentrum. I kommunedelplan for Mo og omegn er det satt av noe areal til fremtidig boligbygging, og til fremtidig næringsvirksomhet. Flere av disse områdene er under regulering eller ferdig regulert. Det er også igangsatt planarbeid for både næringsareal og boligbygging på områder til som ikke er avsatt til dette i kommunedelplanen eller kommuneplanens arealdel.

Det har vist seg at hva som etterspørres av næringsareal til nyetableringer endrer seg såpass raskt at en langsiktig kommuneplan ikke er et egnet verktøy til å møte en rask utvikling. Flere planprosesser for batterifabrikk har vist oss at de spesifikke kravene for nye etableringer er såpass avvikende fra tradisjonelle næringsområder (i dette tilfellet arealstørrelser, terrengform, og nærhet til infrastruktur) at det vil være nødvendig å igangsette reguleringsplanprosesser for områder som ikke er satt av til fremtidig utbygging i kommuneplanen. Dette er et fremtidsbilde vi må forholde oss til, og vi må være åpne for at det i økende grad igangsettes reguleringsplanprosesser i strid med overordnet plan, for nye områder. Alternativet ville vært å legge ut rikelig med arealer for litt uspesifisert fremtidig utbygging, men siden regionale myndigheter krever et dokumentert behov før nye arealer vurderes lagt ut som fremtidige byggeområder er dette ikke et reelt alternativ. Treffsikkerheten for plassering, størrelser og konsekvensutredning på overordnet nivå vil også være dårlig for nye typer virksomhet og etableringer.

For å tilrettelegge for eventuell rask vekst, og samtidig ivareta viktige sentrums kvaliteter og utvikling av byen, er det behov for et helhetlig rammeverk som gir føringer for hvor og hvordan det bør fortettes i de ulike områdene av sentrum. I kommunedelplan for Mo og omegn behandles mange tema, og arealet er stort og omfatter alle bydelene og deres nærturområder i tillegg til havn og sjøareal. Kommunedelplanen er derfor ikke egnet for å behandle et nytt detaljert rammeverk for omfattende fortetting av sentrum. Dette behandles best gjennom den igangsatte revideringen av kommunedelplan byutvikling fra 2006, med fortetting og byggehøyder i sentrum som sentralt tema. I tillegg gjennomføres en mulighetsstudie av Havmannaksen for å vurdere mulige utviklingsretninger for denne viktige bydelen.

Kommuneøkonomien

Høyere inntekter enn forventet og gode rammebetingelser

Kommunesektoren har over flere år fått høyere vekst i de frie inntektene og større handlingsrom enn forutsatt, hovedsakelig som følge av betydelig merskattevekst og lavere utgiftsvekst knyttet til pensjon og demografi. Dette har bidratt til at mange kommuner har kunnet spare betydelige midler i disposisjonsfond.

Foreløpige regnskapstall for 2022 viser at kommunesektorens disposisjonsfond økte med 11 mrd. kr fra 2021, og utgjorde 99 mrd. kr ved utgangen av 2022, noe som tilsvarer rundt 15 prosent av driftsinntektene. Dette er det høyeste nivået noen gang.

Også Rana kommune har over flere år hatt gode rammevilkår og høyere inntekter enn forventet. Regnskapet for 2022 viser et solid resultat på 218 mill. kr, som var 95 mill. kr bedre enn budsjettet. Høyere inntekter fra skatt, inntektsutjevning og salg av konsesjonskraft, samt lavere pensjonsutgifter var hovedårsaken til det solide resultatet. Driftsresultatet innebærer at kommunens disposisjonsfond økte med hele 172,5 mill. kr i 2022 og utgjør 885,5 mill. kr per 31.12.2022. Dette tilsvarer 36,2 prosent av driftsinntektene.

Økt gjeld

Kommunesektorens gjeld fortsetter å øke. Samlet utgjorde langsiktig gjeld i kommunesektoren, inkludert kommunale og fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper 700 mrd. kr ved utgangen av 2022. Dette medfører at kommunesektoren er eksponert for renteendringer. Økte rentekostnader vil belaste kommuneøkonomien og kommunens innbyggere. På selvkostområdene som vann, avløp og renovasjon medfører høyere renter økte gebyrer som må dekkes av innbyggerne.

Rana kommunes gjeldsgrad er langt høyere enn måltallet for økonomisk bærekraft på 75 prosent. Kommunens gjeldsgrad økte fra 92,7 prosent til 94,4 prosent i 2022 og forventes å øke noe også i 2023. Økte rentekostnader fremover må innarbeides ved rullering av budsjett og økonomiplanen for 2024-2027.

Revidert nasjonalbudsjett 2023 og kommuneproposisjonen 2024

Kompensasjon for økt lønns- og prisvekst i 2023

Regjeringen har foretatt en helhetlig vurdering av kommunesektorens økonomi. Kommunal deflator i 2023 anslås nå til 5,2 prosent, noe som er en økning på 1,5 prosentpoeng sammenlignet med anslagene i nasjonalbudsjettet for 2023. Den ekstraordinære kostnadsveksten i 2023 anslås til om lag 6,9 mrd. kr. Samtidig anslås en merskattevekst på om lag 4,3 mrd. kr.

Basert på disse anslagene overstiger kostnadsveksten merskatteveksten med 2,6 mrd. kr, og foreslås kompensert i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2023. Regjeringen foreslår også at kommunesektorens rammetilskudd økes ytterligere med 600 mill. kr som vekst i frie inntekter på toppen av anslått netto kostnadsvekst. Kommunesektorens rammetilskudd er dermed foreslått økt med til sammen 3,2 mrd. kr, herav 600 mill. kroner som vekst i frie inntekter på toppen av anslått netto kostnadsvekst. Av samlet økt rammetilskudd går 2,1 mrd. kr til kommunene og 1,1 mrd. kr til fylkeskommunene.

For Rana kommune medfører forslaget til revidert nasjonalbudsjett ingen vesentlige endringer for det økonomiske opplegget. Basert på forslaget fra regjeringen, økes kommunens frie inntekter med 29,0 mill. kr, herav utgjør økt rammetilskudd 11,5 mill. kr. Lavere folketall per 1.1.2023 enn anslått i budsjett og økonomiplanen for 2023-2026, medfører at reviderte anslag for inntekter fra skatt og inntektsutjevning er 9,6 mill. kr lavere enn lagt til grunn i årsbudsjettet for 2023. Når det tas høyde for dette, er prognosen for økningen i frie inntekter etter revidert nasjonalbudsjett 19,4 mill. kr høyere enn vedtatt budsjett. Økningen kan være tilstrekkelig til å dekke merkostnader som følge av at årets lønnsoppgjør ble langt høyere enn først lagt til grunn. Årslønnsveksten ble anslått til 4,2 prosent i statsbudsjettet for 2023, mens kommuneoppgjøret endte med en ramme på 5,4 prosent. Dette innebærer at økt prisvekst må håndteres innenfor det økonomiske opplegget.

Langsiktige utfordringer og økt usikkerhet

I kommuneproposisjonen for 2024 viser regjeringen til at vi lever i en tid med større usikkerhet enn på lenge. Vi har hatt en verdensomspennende pandemi og vårt naboland Russland har gått til angrep på sitt naboland Ukraina, og millioner av mennesker er drevet på flukt i vår del av verden. Krigen har blant annet ført til ustabilitet i energi- og matvaremarkedene, og sammen med ettervirkninger av pandemien har den ført til høyere inflasjon enn på flere tiår. Ringvirkningene av det som skjer rundt oss påvirker også kommunesektoren i Norge.

Samtidig som kommunesektoren må håndtere ekstraordinære, akutte utfordringer som virkninger av pandemien, økt tilstrømning av flyktninger, høy inflasjon og økte renter, står vi overfor mer langsiktige utfordringer som vi også må være rustet til å håndtere. Kommunene vil oppleve økt kostnadsvekst som følge av at andelen eldre i befolkningen øker og behovene innenfor helse- og omsorgstjenesten vil øke markant, samtidig som andelen innbyggere i yrkesaktiv alder går ned.

Kommunene er viktige medspillere i utviklingen av nye lønnsomme arbeidsplasser og lønnsom utnytting av våre felles naturressurser. Ny produksjon og framføring av fornybar energi og nye grønne og blå næringer vil kreve arealer. Det blir viktig med gode prosesser som ivaretar reindriftas rettigheter og andre berørte næringer og legger til rette for å avveie og hensynta ulike interesser. Regjeringen vil sikre at lokalsamfunn som stiller sine naturressurser til disposisjon for utbygging, får mer igjen for det og sikres en rettmessig del av verdiskapingen.

Digitalisering og bruk av ny teknologi er en forutsetning for å lykkes med å fornye offentlig sektor. Digitalisering bidrar til å løse utfordringer på nye måter og er et virkemiddel for innovasjon. Kommuner, fylkeskommuner og statlige virksomheter må samarbeide om å utvikle sammenhengende digitale tjenester som dekker behov hos innbyggere, næringsliv og frivillig sektor.

Inntektsrammer for 2024

Regjeringen legger opp til en realvekst i frie inntekter på mellom 5,6 og 5,9 mrd. kr i 2024. Innenfor veksten ligger det inne satsinger på 150 mill. kr til kommunene til psykisk helse og rus. Kommunene får 4,4 - 4,7 mrd. kr av den samlede veksten i frie inntekter, mens fylkeskommunene får 1,2 mrd. kr av veksten. Dette legger til rette for at økte demografi- og pensjonskostnader blir dekket innenfor veksten. Dersom anslagene for demografi- og pensjonskostnader skulle bli vesentlig annerledes enn lagt til grunn i kommuneproposisjonen 2024, kan forslag til vekst i frie inntekter i statsbudsjettet for 2024 ende utenfor det foreslåtte intervallet.

Det er fortsatt usikkert hva dette innebærer for Rana kommune. Spesielt vil folketallet 1.7.2023 som legges til grunn for rammetilskuddet for 2024, ha stor betydning for kommunens inntektsramme neste år. Folketallet per 1.kvartal 2023 viser at prognosene for 2023 som er lagt til grunn i vedtatt økonomiplan, er for optimistiske. Dette medfører lavere inntekter i 2023 på i underkant av 10 mill. kr enn det som er lagt til grunn i budsjettet. I tillegg medfører lavere befolkningsvekst til lavere vekst og økt usikkerhet knyttet til de frie inntektene fremover.

Demografi- og pensjonskostnadene for 2024

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) har anslått kommunesektorens merutgifter til demografi i 2024 til 4,6 mrd. 2023-kroner. Av dette må 3,8 mrd. kr dekkes av de frie inntektene. Det er usikkerhet knyttet til anslaget som følge av flyktning-situasjonen. Utvalget vil utarbeide oppdaterte anslag for merutgifter til demografi i juni.

Det anslås en vekst på om lag 1,2 mrd. kr i kommunesektorens samlede pensjonskostnader utover anslått lønnsvekst i 2024. Anslaget er beheftet med betydelig usikkerhet. Departementet vil lage oppdatert anslag for merkostnadene til pensjon til statsbudsjettet for 2024.

Helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene

Inntektssystemutvalget ble nedsatt våren 2020, og skulle foreta en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene. Utvalget la fram sin utredning høsten 2022, og kom med en rekke anbefalinger og forslag til endringer i inntektssystemet. Utvalgets utredning var på høring høsten 2022, og Kommunal- og distriktsdepartementet fikk inn om lag 300 høringsvar fra kommuner og andre. Regjeringen vil legge fram en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene i en egen melding til Stortinget våren 2024. Det tas dermed sikte på at nytt inntektssystem for kommunene får virkning fra og med 2025.

Effektivitet i kommunene

Regjeringen viser samtidig til at det pågår et betydelig arbeid i kommunesektoren for å omstille, utvikle og forbedre tjenesteproduksjonen, med sikte på å frigjøre ressurser slik at innbyggerne kan få flere og bedre tjenester. Dette gjør at det kommunale tjenestetilbudet kan styrkes ut over det som følger av inntektsveksten i. Analyser fra Senter for økonomisk forskning (SØF) gjennomført på vegne av Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU), tyder på at det er et betydelig potensial for en ressursbesparende omstilling i sektoren. Med en antagelse om en bedre ressursutnyttelse i kommunesektoren tilsvarende 0,5 prosent av driftsinntektene, vil dette frigjøre om lag 1,7 mrd. kr.

En nyskapende og bærekraftig kommunesektor – tillitsreformen

Regjeringen har satt i gang en tillitsreform i offentlig sektor. Større handlingsrom for kommuner og mer faglig frihet for førstelinja på lokalt nivå, kan gi mer velferd og bedre tjenester til innbyggerne. Arbeidet er en integrert del av regjeringens arbeid med å fornye og utvikle offentlig sektor. De to andre områdene i fornyingsarbeidet er innovasjon og digitalisering. Målet med tillitsreformen er å gi brukerne og innbyggerne bedre velferd og bedre tjenester til rett tid. For å få til dette må en gi de ansatte mer rom og tid til å utføre arbeidsoppgavene, og en må styrke samarbeidet mellom partene.

Tillitsreformen dreier seg blant annet om hvordan offentlig sektor kan tenke nytt om hvordan oppgavene løses. Regjeringen har derfor invitert kommuner og fylkeskommuner til å delta i en nasjonal forsøksordning (frikommuneforsøk). Kommuner og fylker kan søke om fritak fra lover og regler gjennom forsøk.

I en tid med økende demografiutfordringer i hele landet trenger vi framover nye løsninger som kan bidra til mer velferd og tjenester med relativt sett færre til å gjøre jobben. Digitalisering gir store muligheter for å løse oppgaver på en ny og mer effektiv måte, samtidig som tilbudet til brukerne på mange områder blir bedre enn før.

Risiko og endringer i det økonomiske opplegget

Langsiktig og bærekraftig økonomistyring og god budsjett disiplin har gitt gode resultater over flere år. Selv om driftsmarginene oppleves som gode og flere økonomiske indikatorer viser positive tall, er det mørke skyer i horisonten.

Kommunens gjeldsgrad er presset og høyere enn måltallet for økonomisk bærekraft. Samtidig har kommunen et vedlikeholdsetterslep på bygg, anlegg og veier anslått til rundt 4,0 mrd. kr i 2023 som ikke er løst. I tillegg kommer nye investeringsbehov, spesielt innenfor helse- og omsorg og teknisk sektor fremover.

Forpliktelser til Avinor og Kystverket medfører at totalt 925 mill. kr av disposisjonsfondet er bundet opp, og krever tilførsel av midler for å dekke forpliktelsene. I tillegg kom det forslag i revidert nasjonalbudsjett 2023 om et ytterligere lokalt bidrag på minimum 66 mill. kr. Kommunes likviditet vil svekkes fremover og kommunen får en lavere økonomisk buffer mot uforutsette hendelser og underskudd i drifta. Det blir dermed enda viktigere å ha god kontroll på drifta fremover.

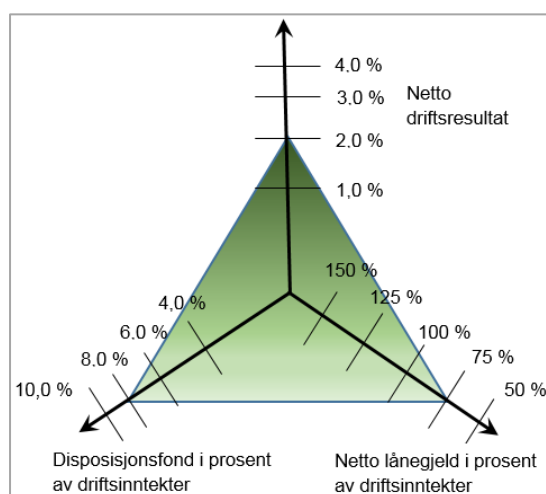
Lavere disposisjonsfond og høy gjeldsgrad i kombinasjon med økt rente, gjør at kommuneøkonomien utfordres og er mer risikoutsatt enn tidligere. I tillegg viser regjeringen til økt usikkerhet som følge av krig i Europa og at ringvirkningene vil påvirke kommunesektoren.

Rana kommune får også økt tilstrømning av flyktninger som skal bosettes og integreres, samtidig må vi håndtere et høyt vedlikeholdsetterslep der høy inflasjon øker utfordringsbildet. I tillegg øker behovene innenfor helse- og omsorgstjenesten markant fremover, samtidig som andelen innbyggere i yrkesaktiv alder går ned - og kommunen har store rekrutteringsutfordringer. Rana kommune vil oppleve økt kostnadsvekst som følge av at behov innenfor helse- og omsorgstjenesten vil øke markant. Alle disse faktorene gjør at både tjenesteleveransen og økonomien nå er mer sårbar og risikoutsatt enn tidligere og vi står overfor flere langsiktige utfordringer, som vi må være rustet til å håndtere.

Handlingsregel for økonomisk bærekraft

Rana kommunes handlingsregler for økonomisk bærekraft. Modellen for økonomisk bærekraft setter krav til langsiktighet i den økonomiske styringen av kommunen og er et viktig hjelpemiddel til kommunikasjon og beslutningsgrunnlag for utvikling i kommuneøkonomien. Handlefrihet og robusthet er bærende elementer i modellen. Kommuneøkonomien skal kunne håndtere uforutsette hendelser uten at dette får umiddelbare konsekvenser for tjenestetilbudet.

Figur 6. Handlingsregel for bærekraft og handlingsregel for bærekraft 2022

	Mål bærekraft	Regnskap 2022	Avvik	Avvik i mill. kr
Netto driftsresultat	3,0 %	8,9 %	5,9 %	144,1
Disposisjonsfond	8,0 %	36,2 %	28,2 %	689,8
Netto lånegjeld	75,0 %	94,4 %	-19,4 %	-475,1
Samlet bærekraftavvik				358,8

Kommunens modell for økonomisk bærekraft setter en grense for et gjeldsnivå på 75 prosent. Netto driftsresultat (NDR) skal være 2,0 prosent eller høyere, mens disposisjonsfondet skal være minst 8,0 prosent.

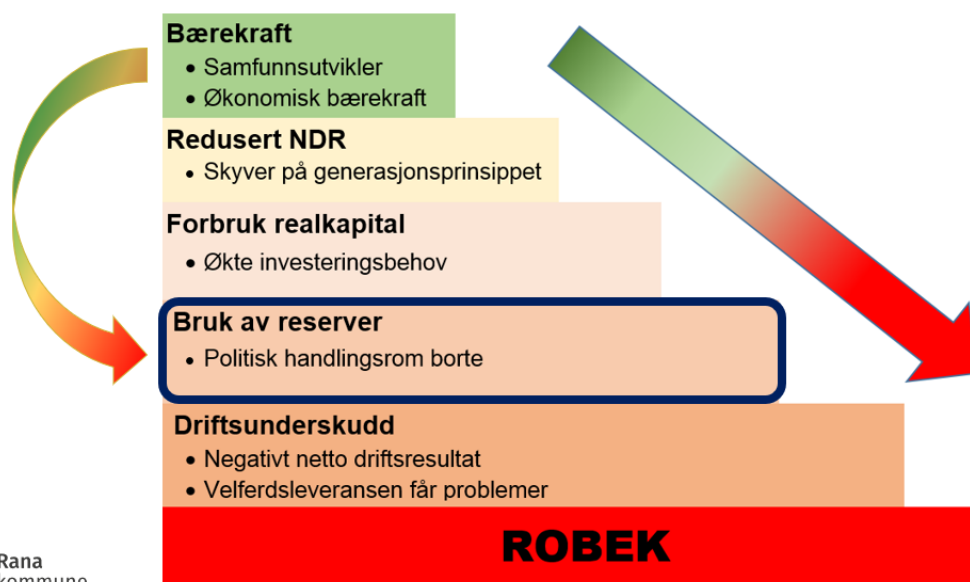
Handlingsregelen for bærekraft er dynamisk og nøkkeltallene må sees i sammenheng. Dersom gjeldsgraden er høyere enn måltallet, må NDR settes høyere enn 2 prosent for å nå nivået for bærekraft. Måltall for netto driftsresultat er som følge av høy gjeldsgrad satt til 3,0 prosent i budsjett og økonomiplanen.

Gjeldsgraden er over måltallet for økonomisk bærekraft, noe som skyldes høyt investeringsnivå over tid og lav egenkapitalfinansiering. Bærekraftavviket som økende gjeldsnivå representerer er bekymringsfullt, og stiller krav til at kommunen planlegger for gjenopprettelse av økonomisk bærekraftig gjeldsbalanse fremover. I perioden 2023-2026 er det vedtatt en investeringsramme på ca. 1,0 mrd. kr og økt egenfinansiering av investeringene. Dette skal hindre en videre økning i gjeldsgraden, men vil ikke bidra til at handlingsregelen for bærekraftig gjeldsnivå på 75 prosent nås.

Det økonomiske handlingsrommet er borte

Tapping av disposisjonsfondet vil påføre kommunen en betydelig økonomisk belastning og risiko, og medføre at kommunen vil være i økonomisk ubalanse i forhold til handlingsreglene for bærekraftig kommuneøkonomi i lang tid og gjør at det økonomiske handlingsrommet er borte.

Figur 7. Bærekraftstrappa

Lavere fond, høy gjeldsgrad og bruk av reserver, gjør at samtlige indikatorer i handlingsreglene for økonomisk bærekraft (KØB), vil bli lavere enn vedtatte måltall. Dette krever i første omgang at disposisjonsfondet må tilføres midler for å dekke forpliktelsene, samt bygges opp til et bærekraftig nivå. Dette vil medføre endringer i det økonomiske opplegget fremover.

I 1.tertialrapport for 2023 er det foreslått at egenkapital til investeringer reduseres og at disposisjonsfondet tilføres ekstra avsetninger på 34,1 mill. kr ut over vedtatt budsjett. Samlet må disposisjonsfondet tilføres nærmere 140 mill. kr fremover inkludert denne avsetningen, for å komme på nivå med vedtatt handlingsregel for økonomisk bærekraft, på 8,0 prosent av driftsinntektene.

Tabell 3. Skisse – oppbygning av disposisjonsfondet 2023-2027

Disposisjonsfond (i 1000 kroner)	2023	2024	2025	2026	2027
Inngående saldo	885 548	466 551	325 840	193 642	57 390
Utbetaling til Avinor - ny flyplass	-450 000				
Dyvanskai (476 mill. kr)	0	-158 667	-158 667	-158 667	
Netto tilførsel vedtatt økonomiplan 2023-2026	28 083	17 956	26 468	22 415	
Forslag til disponering k.sak årsregnskap 2022	-14 182				
Forslag til avsetning k.sak 1.tertialsak 2023	34 102				
FSK vedtak sak 33/23 og 34/23 - 1.tertialsak/årsregnskap 22	-17 000				
Utgående saldo	466 551	325 840	193 642	57 390	57 390
Avsetning økt integreringstilskudd 2024-2027		15 000	20 000	15 000	15 000
Nødvendig tilførsel i henhold til KØB - 8,0 pros. av driftsinnt.		20 000	20 000	20 000	13 610
UB saldo inkludert nødvendig tilførsel	466 551	360 840	268 642	167 390	196 000

Rana kommune har en stor oppgave fremover med å stabilisere den økonomiske bærekraftsbalansen fremover, som nå både handler om å få kontroll på gjeldsgraden, reetablere og videreføre et bærekraftig investeringsnivå, samt oppbygning av disposisjonsfondet til et bærekraftig nivå.

En forutsetning som må være på plass, er at tjenestene drifter innenfor vedtatte rammer og at drifta leverer overskudd.

Status regnskap 1. tertial 2023

Etter fire måneders drift, melder flere sektorer om utfordringer i drifta - også i år. Helse og omsorg har en utfordrende økonomi på flere områder og har iverksatt umiddelbare tiltak for å redusere ressursbruken. Det er spesielt institusjonstjenester og legetjeneste som går i feil retning, men det er også merforbruk innenfor miljøterapeutisk avdeling og hjemmetjenesten. Oppvekst og kultur styrer mot budsjettbalanse. Samtidig har sektoren utfordringer på flere områder og jobber med å få på plass nødvendige tiltak for å redusere ressursbruken. Teknisk sektor har merforbruk innenfor bydrift som knyttes til vintervedlikehold og merforbruk innenfor brann og redning.

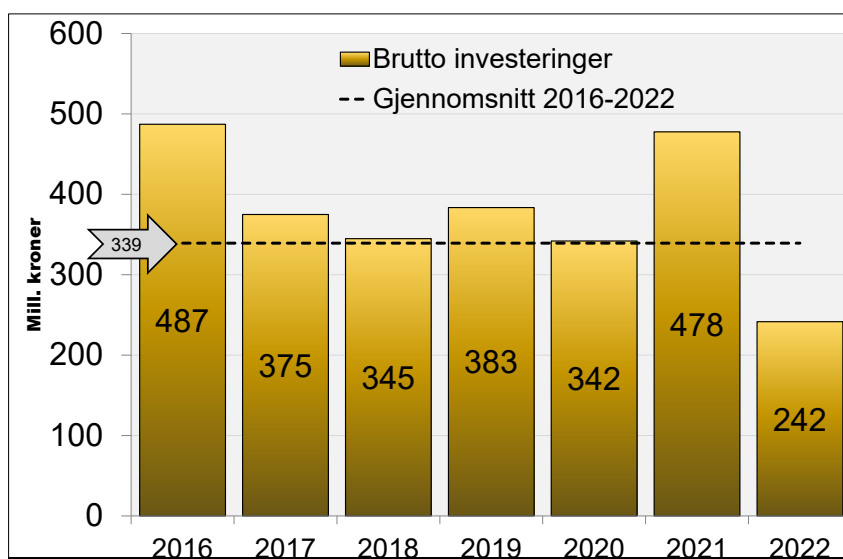
Samlet sett er resultatet per 30.4 bedre enn på samme tid i fjor og innenfor vedtatte budsjett-rammer for 2023. Basert på driftsregnskapet per 1.tertial, konkluderer rådmannen med økonomisk kontroll, men dette er avhengig av at tjenesteproduksjonen drifter innenfor budsjetttrammene for året som helhet. Høyere inntekter enn budsjettet, er hovedårsaken til det positive resultatet. På finansområdet bidrar økt utbytte og integreringstilskudd, økte renteinntekter og økt eiendomsskatt til merinntekter. Det forventes også økte inntekter ut over budsjett, knyttet til salg av konsesjonskraft på grunn av høye kraftpriser i år.

Investeringer

Investeringsnivået kommunen har vært gjennom har vært en av de kraftigste driverne for utviklingen i kommunens økonomiske handlingsrom. I gjennomsnitt har kommunen investert for 339 mill. kr per år i perioden 2016-2022 og totalt nærmere 2,4 mrd. kr i perioden.

Den langsiktige horisonten er også nødvendig for å kunne vurdere behovet for tilførsel av egenkapital til investeringene og utviklingen i kommunens beholdning av fondsmidler (likviditet). Dette gir igjen grunnlag for analyse av fremtidig økonomisk bærekraft etter bærekraftmodellen.

Figur 8. Brutto investeringer 2016 - 2022

I gjeldende økonomiplan er vedlikeholdsetterslepet på øvrige bygg, utenom skolebygg, vei og vann og avløp omhandlet. Tar en høyde for oppgradering av bygningsmassen blir etterslepet på 1,6 mrd. kr. Vedlikeholdsetterslepet på vei er beregnet til 0,2 mrd. kr. Etterslepet på vann- og avløpsnett er beregnet til 2,2 mrd. kr.

I gjeldende økonomiplan er det fokus på reetablering av økonomisk bærekraft og det skisseres en reduksjon i bærekraftavviket etter økonomiplanperioden. I gjeldende økonomiplan innebærer dette at avdragene økes til 150 mill. kr i 2025, og overføring av egenkapital fra driften er på nærmere 100 mill. kr. Opplegget er utfordrende og forutsetter at tjenestene holder deg innenfor tildelte driftsrammer.

Økte forpliktelser på bruk av disposisjonsfond på nærmere 960 mill. kr medfører endringer i det økonomiske opplegget fremover. Det er vedtatt kommunalt bidrag til ny lufthavn og dypvannskai, samt forslag til disponeringer i sak om årsregnskap 2022 og 1. tertialsak 2023.

Kommunens gjeldsgrad var 94,4 prosent per 31.12.2022 og forventes å øke ytterligere i 2023. Endringer i det økonomiske opplegget fremover som følge av utbetalinger til flyplass og dypvannskai, gjør at disposisjonsfondet tappes. Dette medfører at oppbygning av disposisjonsfondet må

prioriteres og kan medføre redusert bruk av egenkapital til investeringer og økt låneopptak. Dette gjør at det vil ta lengre tid å få redusert gjeldsgraden og reetablert den økonomiske bærekraften. Samtidig har kommunen et høyt vedlikeholdsetterslep på bygg, vei og anlegg som ikke er håndtert, samtidig er det meldt inn nye investeringsbehov på rundt 425 mill. kr.

Fra et økonomisk bærekraftig perspektiv, må vi hindre en videre økning av gjeldsgraden, noe som innebærer at vi ikke tar opp mer lån enn det vi betaler i avdrag.

Investeringer budsjett og økonomiplan 2023-2026

Tenke nytt – bærekraftige løsninger for fremtiden

I vedtatt økonomiplan 2023-2026 er det satt en investeringsramme på 1,0 mrd. kr i perioden. Kommunens investeringsstrategi skal revideres og vi må tenke nytt i et større perspektiv og utvikle en langsiktig strategi for å håndtere investeringsbehovet fremover.

Det legges opp til å bruke tid på en strategi for ivaretagelse av nåværende bygningsmasse for å håndtere vedlikeholdsetterslepet og for planlegging av nyinvesteringer i fremtidig struktur for tjenesteproduksjon. Vi skal ha fokus på kvalitet, stordriftsfordeler og optimaliserte løsninger, som gir effektiv tjenesteproduksjon og utvikle en strategi som inneholder bærekraftige løsninger som varer over tid.

Det er usikkert om en investeringsramme på 1,0 mrd. kr kan videreføres i kommende økonomiplanperiode. Forslag til investeringer i økonomiplanperioden forutsetter bruk av kommunens fondsmidler, bruk av lån og overføring fra drift. Dette hindrer en videre økning av gjeldsgraden, noe som innebærer at vi ikke tar opp mer lån enn det vi betaler i avdrag.

Skoleinvesteringer

Investeringer i skolebygg representerer det største løftet i den kommunale bygningsmassen i perioden 2010-2023. Bygging av nye gymsaler ved barneskolene på Selfors og Båsmo startet i 2022. Byggene skal være ferdigstilt til skolestart i 2023. 42,3 mill. kr for hvert bygg er tatt inn i investeringsbudsjettet for 2023. Plan for framtidig drift ved skolene på Storforshei og Skonseng er under utredning. Totalt utgjør investeringer i skolebygg 84,5 mill. kr i økonomiplanperioden, og i budsjettet for 2023.

Gjennomførte og vedtatte tiltak i forbindelse med skoleløftet, har hittil resultert i et investeringsvolum på i underkant av 1,3 mrd. kr med oppgraderte og nye skolebygg over store deler av kommunen. Tre nye barneskoler er bygd. Parallelt er det også investert i infrastruktur i tilknytning til skoleanleggene på over 150 mill. kr. (Moheia fritidspark, trafiksikkerhet, miljø og uteområder).

Investeringer pleie og omsorg

I perspektivanalysen 2022 framgår det at behovet for bygging av fremtidig struktur når det gjelder sykehjemsplasser og tilbud innenfor bofelleskap, som følge av utviklingen i befolkningssettingen må sees i en større sammenheng. Dette underbygges også i anbefalingene fra Agenda Kaupangs gjennomgang i 2022 av helse og omsorg. Tidligere vedtatte prosjekter i gjeldende økonomiplan er derfor midlertidig satt på vent.

I 2023 sees det på prosjekter innenfor pleie og omsorgstjenestene som er bærekraftige sett i sammenheng med fremtidig struktur for kommunens øvrige tjenesteproduksjon. Arbeidet med å vurdere fremtidig struktur og strategi er godt i gang og vil bli omhandlet i høstens budsjettbehandling for 2024-2027. Anbefalt totalramme på 1,0 mrd. kr for hele kommunen vil være med å danne grunnlaget for investeringer i tjenestområdet.

Investeringer i øvrige kommunale bygg

Det er bevilget 50 mill. kr til oppgradering av Moheia bad i 2023. Total kostnad er beregnet til 54 mill. kr basert på forprosjekt gjennomført av Norconsult høsten 2020. Prosjektet ble behandlet i egen sak til kommunestyret, med prisjusterte tall. Bevilgning baserer seg på alternativ 2 for oppgraderingen, med syrefast stål som innerkledning i bassenget.

Bevilgning til prosjektering av Foyerboliger er med i budsjett 2023, med planlagt bygging i 2024. Totalkostnaden for prosjektet er beregnet til 24 mill. kr. Økte rente- og avdragsutgifter for prosjektet finansieres innenfor driftsrammen til sektor for oppvekst og kultur.

Rana Byggdrift KF har utarbeidet en enkel tilstandsanalyse over kommunens bygningsmasse vedlikeholdsbehov. I analysen er det kun tatt hensyn til oppgradering av eksisterende bygningsmasse med utgangspunkt i samme bruk som i dag. Det er ikke vurdert behov for utvikling av bygningsmassen tilpasset nye behov og løsninger og fremtidsrettet bruk.

Kostnader for renovering og oppgradering må sees i sammenheng med kost/nytte prinsippet som vurdering av hensiktsmessighet for videre drift. Mange av kommunens formålsbygg er ikke egnet for utvikling til fremtidsrettet bruk, spesielt med hensyn til effektiv tjenesteproduksjon og kostnads- gunstig drift.

Investeringer i infrastruktur

Polarsirkelen Lufthavn

I gjeldende budsjett og økonomiplan er det bevilget 450 mill. kr i kommunalt bidrag til bygging av ny flyplass. Bidraget var tidligere beregnet utbetalt i 2022, men vil først skje første halvår 2023. Flyplassen er planlagt ferdig våren 2027.

Trafikksikkerhetstiltak

Årlig ramme for trafikksikkerhetstiltak er videreført i planperioden. Nordland fylkeskommune (NFK) finansierer 80 prosent av projektkostnaden til trafikksikkerhets-prosjekter eks. mva. For å kunne søke tilskudd til prosjekter innenfor maksimal ramme, er det bevilget 3,75 mill. kr. Av dette finansieres 0,6 mill. kr av kommunen via overføring av driftsmidler.

Boligfeltutvikling

Kommunestyret vedtok utsette utbygging av boligfeltet i Brennåsen i sak 131/21, budsjett og økonomiplan for perioden 2022 – 2025. Vedtaket forutsatte at utbygging av sentrumsnære boliger skulle sees på først. Det er ikke tatt inn forslag til bevilgning eller fremtidige rammer for utbygging av Brennåsen eller andre boligfelt i planperioden.

Kjøp av tomtegrunn

Årlig ramme til grunnerverv videreføres med 1 mill. kr per år i planperioden. Kjøp av tomtegrunn finansieres over tomtefondet.

Kommunale veier

Årlig ramme på 4 mill. kr videreføres til vei i planperioden. Kommunen må sikre framkommelighet og sikkerhet. Rammen er brukt til å forsterke kommunale veier, bruer og kulverter samt utstyrsfornying. Totalt utgjør investeringene i infrastruktur eksklusive selvkostområdene 459,4 mill. kr 2023. Dette inkluderer kommunalt bidrag til ny flyplass med 450 mill. kr. Totalt 485,7 mill. kr i gjeldende planperiode.

Investeringer vann og avløp

Planene for utbedring av vann- og avløpssystemet i kommunen er fulgt opp med årlige bevilgninger i planperioden. Samlet ramme i gjeldende planperiode er på 446 mill. kr.

Investeringsrammen inkluderer utvidelse av renseanlegget på Mjølan til en kostnad på 130 mill. kr. Prosjektet vil pågå i hele planperioden.

På grunn av økte renter, får vi høyere kapitalkostnader, noe som medfører at gebyrene ble økt med 20 prosent for 2023. Så lenge gebyrnivået på vann og avløp er under gjennomsnitt for KG 9 i Rana kommune, og etterslepet er dramatisk stort, kan det ikke forsvares at investeringstakten ikke holdes på et forsvarlig nivå.

Øvrige investeringer

Årlige rammer – småinvesteringer

Årlig ramme på 5 + 5 mill. kr til finansiering av mindre investeringer er videreført i økonomiplanperioden. 5 mill. kr investeringer under 1 mill. kr, finansiert av driftsmidler, og 5 mill. kr lånefinansiert til mindre investeringer på 1 mill. kr eller mer. Fordelingen av bevilgningene prioriteres av rådmannen.

Investeringstilskudd Rana kirkelige fellesråd

Det generelle investeringstilskuddet til fellesrådet er i gjeldende budsjett og økonomiplan økt med 15,6 mill. kr til 78,8 mill. kr i perioden. Det meste av økningen skyldes utvidelsen av kirkegården på Ytteren som vil pågå fra 2023 til 2025 med 23 mill. kr i beregnet kostnad. Renovering av Mo kirke planlegges i 2023 med en kostnad på 25 mill. kr.

Investeringstilskudd til bygging av nytt bygg med kjølerom, stellerom, syningsrom og garasje var bevilget i tidligere budsjett og økonomiplaner med bevilgning på 5 mill. kr i 2021 og 18,4 mill. kr i 2022. Prosjektet er ikke startet ifølge plan. Det er behov for å se på gjennomføring av prosjektet på nytt da prosjekteringen ble gjort flere år tilbake. Dette vil bli gjort i forbindelse med behandling av budsjett og økonomiplan.

Tilskudd på 13 mill. kr til bygging av krematorium ligger inne i gjeldende budsjett og økonomiplan med plan om bevilgning i 2024 med 4 mill. kr og 9 mill. kr i 2025. Kostnadsberegningene for bygging av krematorium er også tilårskomne, og bør også gjennomgås og revideres ved neste rullering av økonomiplanen.

Revisjon av økonomiplan 2024 – 2027 - investeringer

Det gjøres i 2023 en gjennomgang av prosjektene i vedtatt økonomiplan. Dette gjelder generell prisjustering, prosjektering og i henhold til anbud som er gjennomført. Prisjusteringer, forskyvninger og endringer etter prosjektering vil kunne øke investeringsutgiftene. Dette gir behov for nye prioriteringer og vil kunne føre til ytterligere forskyvninger på tidligere vedtatte investeringstiltak, samtidig som det legges nye strategier for hvordan dette skal håndteres på lang sikt.

Det er viktig med tverrfaglig strategisk planlegging når vi ser på investeringsbehovet fremover. Rana kommune skal tenke nytt innen utvikling av investeringsprosjekter sett i et større perspektiv og må utvikle en langsiktig strategi med hovedfokus på følgende:

- kvalitet på brukertjenester
- optimaliserte løsninger for å hente ut synergier i drift (stordriftsfordeler).

- Hvordan skal vi utvikle bygningsmasse/ tomter som er bedre tilpasset fremtidige behov/driftsformer.
- Sambruk av bygningsmasse og samarbeid på tvers av sektorer. Kultur og fritid, helse og omsorg, frivillighet mv. sett i sammenheng som kan skape samarbeid og samhandling.
- Strategisk utvikling av eiendommer. Tomter som frigjøres som for eksempel Ytteren gamle barneskole, sett i sammenheng med eksisterende bygningsmasse til helse og omsorg.
- Se på muligheter for offentlig/privat samarbeid, herunder også vurdere eie eller leie.

I forbindelse med pågående selvfinansierende prosjekter ser vi at det er krevende å bygge små enheter med dagens kostnader i markedet, samt økende krav til miljø og bærekraft. Små enheter lokalisert på flere plasser gir økte investeringskostnader, og høye driftsutgifter. Kommunen må vurdere alternative løsninger for å møte behovet. Til vi har landet en langsiktig bærekraftig strategi, er det fornuftig å på nytt vurdere investeringer, spesielt innenfor helse og omsorg. I vedtatt budsjett og økonomiplan for 2023-2026 er tidligere vedtatte prosjekter innen oppvekst og kultur og helse og omsorg satt på vent.

I kommende planperioder må vi tenke på tvers av sektorer og legge en langsiktig strategi. Vi må ha fokus på optimaliserte løsninger for å hente ut synergier og stordriftsfordeler og tilpasse investeringene fremtidige behov.

Dette er en stor jobb som krever at vi ser eiendommene i sammenheng med helheten. Først må vi gjøre noen strategiske valg om hvordan vi skal innrette tjenestene for fremtiden. Vi jobber med å kartlegge det tjenestelige behovet skal ligge til grunn for strategien. For å kunne legge langsiktige vedlikeholdsplaner og investeringsplaner må vi først få på plass tilstandsanalyser for byggene. Vi har i den forbindelse besøkt Trondheim kommune med representanter fra administrasjonen og Byggdrift for å lære mer om hvordan dem jobber med dette. Byggdrift har meldt i første tertialsak om at vi må ha ekstern bistand til dette arbeidet og at de tar sikte på å få en tilstandsanalyse på plass så fort det lar seg gjøre.

Nye innmeldte investeringsbehov

Støttetjeneste

Det er foreslått tiltak knyttet til etablering av nytt dokumentssenter i samarbeid med Digitale Helgeland. Kostnadsrammen avhenger av antall deltakerkommuner og forprosjektet som gjennomføres i 2023. Foreløpig estimat er satt til 1,7 mill. kr. Det er også foreslått videreføring av nettverksprosjektet. Dette henger tett sammen med det digitale løftet som planlegges spesielt innen helse og omsorgssektoren. Det handler om å etablere en infrastruktur som ivaretar nødvendige krav til robusthet og sikkerhet.

Oppvekst og kultur

Oppvekst og kultur ønsker å opprette kulturfabrikk i det gamle samfunnshuset på Gruben, noe som betyr at vi kan si opp leieavtalen for dagens lokaler til kulturskolen. Dette vil gi årlige sparte utgifter på 800 000 kr, som sammen med utleie vil kunne gjøre at større deler av kapitalkostnader og drift kan finansieres. Kulturverkstedet vil også kunne huse øvingslokaler for band, korps og kor. Videre kan vi legge inn fritidsklubbdriften og snakke med Gruben IL om fremleie av det rommet vi har der, som vi for øvrig har vedtatt å bruke 1,5 mill. kr. på å sette i stand. Vi har også sett på bruken av disse lokalene med helse og omsorg, der de tenker det vil være aktuelt med dagaktiviteter for sine brukere. Investeringen er beregnet til ca. 20 mill. kr.

Det meldes også om økt behov for flyktningeboliger. Vi har en anmodning om å bosette 185 flyktninger i 2023. Skal dette kunne gjennomføres må vi ha et visst antall egne boliger til utleie. Dette er boliger som vi vil kunne ha gjenbruk av f.eks. innenfor helse og omsorg. Tiltaket må sees i sammenheng med det boligsosiale arbeidet i kommunen, derfor er antall og kostnad usikkert.

Helse og omsorg

Avdelingen melder om at det må gjøres mer i 2024 enn opprinnelig antatt, men samtidig ikke mer enn at vi får prosjektert og planlagt grundig.

- 1) Vi har beregnet to ganger fire modulleiligheter etter modell fra det som nå settes opp i Langneset. Dette som et ytterligere kortsiktig tiltak, og må sees i sammenheng med den langsiktige planen, hvor vi sammen med oppvekst og kultur ser på muligheten for å kunne utnytte bygg som de per nå har behov for til flyktninger. På sikt kan dette være aktuelle boliger for rus/psykiatriområdet. Denne langsiktige planen avhjelper ikke den kortsiktige utfordringen. Beregnet til 2,5 mill. kr i 2024. Alternativkostnaden er lovbrudd samt risiko for større kostnad for leie i privat marked.
- 2) Toranesgata 71 meldes inn som nytt tiltak etter at dette bofellesskapet ble tatt ut i 2022. Det er behov for å se på mulighetene for bygging av 7 nye leiligheter til MTA-brukere. Dersom vi får til dette innenfor en akseptabel pris, så vil vi kunne organisere arbeidet for denne gruppen bedre for framtiden og dekke behovet vi ser nå. Her må vi ha dialog mellom helse og omsorg, teknisk og stab på hvordan vi skal tenke rundt dette med selvfinansierende prosjekter. Beløpet er økt noe i forhold til det som lå inne tidligere. Beregnet til 50 mill. kr i 2024. Alternativkostnadene er lovbrudd ved å ikke kunne tilby disse bolig, høyt vedlikehold og høy bemanningsgrad på de gamle boligene.
- 3) Vi har påbegynt en gjennomgang av arealer, hvor det skal lages en overordnet mulighets-skisse i år. Vi ser for oss i 2024 å begynne å utvikle ett av dagens områder for framtiden; hvor det blir større andel bosenter og omsorgsboliger og dagaktiviteter. Det sees også på om vi kan øke antall korttidsplasser noe, kombinert med mer hjemmebasert og digitalt tilsyn. Vi ønsker raskt å komme i gang med prosjektering og planlegging av de de tiltak som kan gjøre at eldre kan bo lengre hjemme og få de tilbud de trenger i overgangen fra sykehus til hjem. På denne

måten vil vi sikre redusert dekningsgrad på sykehjem og dermed kunne rede grunnen for ytterligere sykehjemsplasser fra 2030 (ref. Agenda Kaupang).

Vi ser for oss å begynne å utvikle ett område. Vi samarbeider også med oppvekst og kultur for å se på mulighetene over tid til å utnytte arealer og bygninger i fellesskap; det kan være dag aktivitet Gruben samfunnshus, bruk av arealer knyttet til Båsmoen og Selfors barneskoler som eksempler. Beregnet til 10 mill. kr i 2024, 120 mill. kr i 2025, 125 mill. kr i 2026. Alternativkostnad er lovbrudd, manglende evne til å gjennomføre omstillingen, dårlige tjenester til eldre.

- 4) Når vi skal digitalisere enda mer, så vil noe av kostnadene være investeringer. Det kan f.eks. være deler av et sykesignalanlegg. Vi har derfor meldt dette inn som investeringsbehov. Det er behov for sykesignal (og oppgradering av sykesignal) i alle sykehjemmene. Denne jobben må henge sammen med øvrig digitalisering og bruk av dørlås, fallalarmer, kameratilsyn mm., eller «det digitale krafttaket». Beregnet til 2,0 mill. kr i 2024 og 2,0 mill. kr i 2025. Alternativkost er et ikke forsvarlig helsetilbud, økt behov for bemanning, ikke redusert dekningsgrad sykehjem.

Teknisk sektor

Teknisk sektor har i løpet av første halvår 2023 gjort nye analyser av status i sektoren om behov og potensiale for omorganisering, effektivisering og investeringer. Det er avdekket nye investeringsbehov for i størrelsesorden 473 mill. i planperioden som inkluderer full insourcing av vintervedlikehold, større innovasjonsprosjekt, ny brannstasjon og økning av reinvesteringstakten for kostbar infrastruktur som vei og vann og avløp.

Når det gjelder nye driftstiltak er økning av vintervedlikeholdet anslått til ca. 7 mill. kr, på grunn av høy prisstigning i markedet. Forslag til nye investeringsbehov i kommende økonomiplanperiode er redusert til 214 mill. kr, mens det totale investeringsbehovet på 473 mill. kr kan ut fra dette sees i et åtte-års perspektiv, altså to planperioder 2023-2031.

Oppsummering investeringer

Samlet sett er det meldt inn nye investeringsbehov for kommende økonomiplanperiode på ca. 426 mill. kr, ut over vedtatte tiltak i budsjett og økonomiplanen for 2023-2026.

Skal vedtatt måltall på 75 prosent nås, må investeringsnivået reduseres, årlige avdrag økes eller overføring fra drift økes. De to siste alternativene vil stille ytterligere krav til kommunens tjenesteproduksjon i form av effektivisering og lavere budsjetttrammer til tjenesteproduksjon.

Finans

Rentenivå

Målet for pengepolitikken i Norge er en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,0 prosent. Den skal videre bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting, samt å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser.

Den norske økonomien er sterk. Arbeidsmarkedet er stramt hvor sysselsettingen har steget og er høyere enn tidligere anslått. Arbeidsledigheten har holdt seg lav. Prisveksten er høy og klart over målet på 2 prosent. Tolvmånedersveksten i konsumprisindeksen har avtatt litt siden i høst og var 6,4 prosent i april. Prisene har steget mye på mange varer, og den siste tiden har også høyere priser på tjenester i økende grad bidratt til å holde inflasjonen oppe. Selv om det ventes at lavere energipriser vil dempe konsumprisveksten, vil svekkelse av kronekurs og høyere lønnsvekst bidra til at den underliggende prisveksten holder seg oppe lengre.

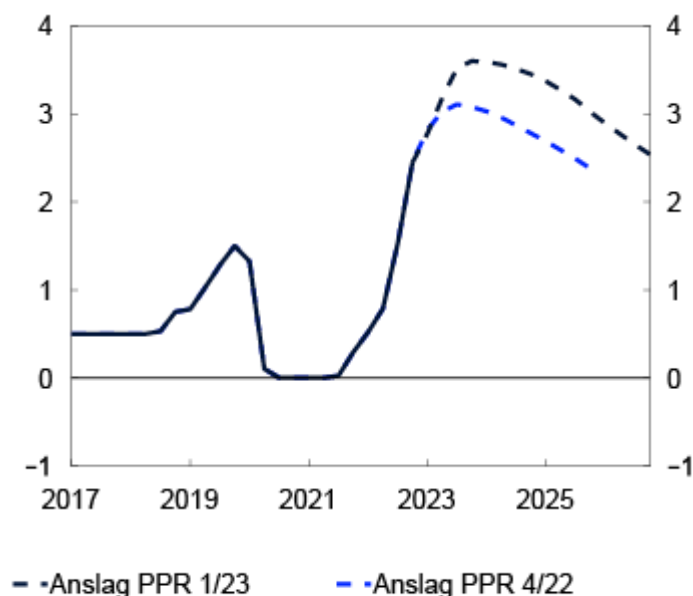
I mai 2020 ble styringsrenta satt ned til 0 prosent. Koronaepidemien førte til brått fall i aktiviteten i norsk og internasjonal økonomi samtidig med fall i oljeprisen. Norges Bank har holdt styringsrenta på 0 prosent frem til september 2021 da den ble økt med 0,25 prosentpoeng. Styringsrenten har økt fra 1,25 prosent i juni i fjor til 3,75 prosent hittil i år.

Renta blir høyere for å dempe inflasjonen. Høyere lønnsvekst og svakere krone enn tidligere anslått vil bidra til å løfte prisveksten fremover. Det videre forløpet for renten vil avhenge av den økonomiske utviklingen. Det er stor usikkerhet om hvordan uro i finansmarkedene vil påvirke finansielle forhold og utsiktene for norsk økonomi. Det er også usikkerhet om den videre utviklingen i kronekursen og hvordan den høye prisveksten i seg selv vil påvirke lønns- og prisveksten fremover. Dersom kronen blir svakere enn lagt til grunn eller presset i økonomien vedvarer, kan det bli behov for en høyere rente for å få inflasjonen ned mot målet. Dersom inflasjonen avtar raskere eller arbeidsledigheten blir høyere enn ventet, kan renten bli lavere enn anslått.

Det siste året har rentene ute steget mer enn i Norge. Sammen med økt uro i finansmarkedene den siste tiden har det trolig bidratt til at kursen på norske kroner har svekket seg, og kronen er nå betydelig svakere enn anslått.

Utsiktene og risikobildet tilsier at styringsrenten vil settes videre opp av Norges Bank, men prognosene er mer usikre enn normalt, og det videre forløpet for renten vil avhenge av den økonomiske utviklingen. Dersom inflasjonen avtar, kan det føre til at renteøkningene fremover vil bli redusert. De korte rentene (3 mnd. NIBOR) har hittil i 2023 blitt økt fra 3,98 prosent til 4,07 prosent i begynnelsen av juni.

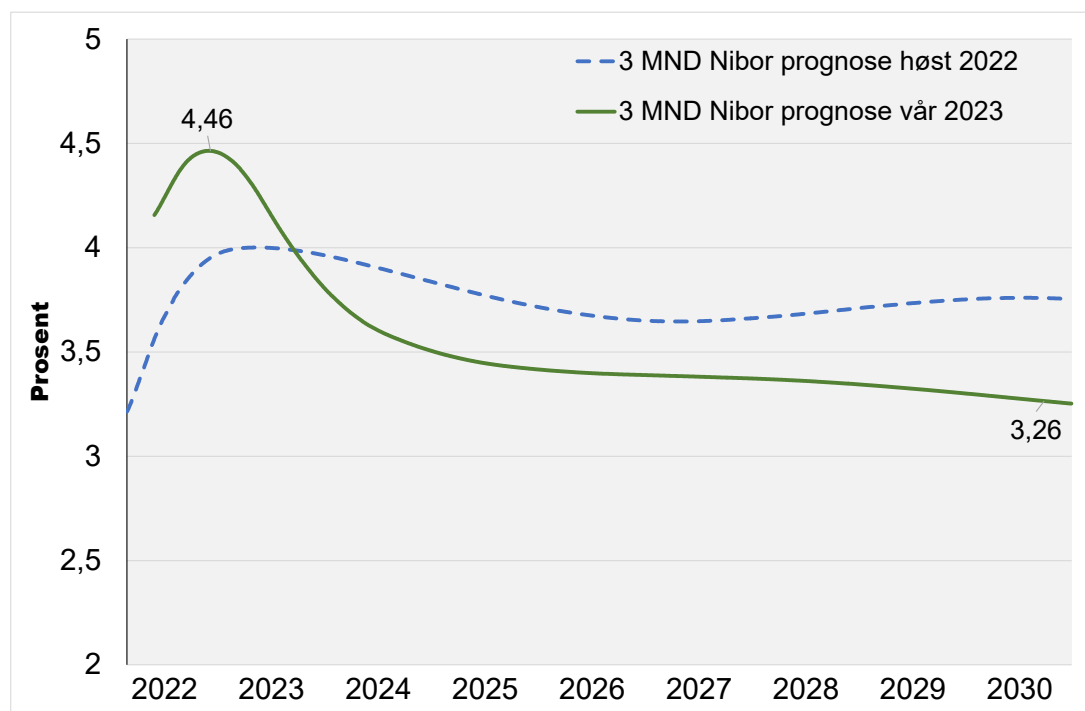
Figur 9. Styringsrente 2017-2027

Markedsrente

Prognosene for markedsrentene viser også at rentene vil stige høyere fremover, men at de vil reduseres raskere. 3 mnd. NIBOR forventes å ligge i underkant av 3,3 prosent ved utgangen av 2027. Dette er 0,2 prosentpoeng lavere enn i gjeldende økonomiplan.

Figur 10. Prognose 3 mnd. Nibor 2023 - 2030

Vi har i 2023 hatt kortrente på 3,24 prosent i gjennomsnitt. Prognosene, med den tilgjengelige informasjon vi har i dag, viser en markedsrente i snitt i 2024 på over 4,0 prosent som vil gi kommunene en innlånsrente på 4,6 prosent neste år, som er 0,6 prosent høyere enn prognosene i fjor tilsa.

Figuren over viser prognosen som er benyttet i vedtatt budsjett og økonomiplan, sammenlignet med de siste prognosene fra Kommunalbanken.

Det er ikke tatt høyde for økt rentenivå ut over nivået som ble lagt til grunn ved utarbeidelse av budsjett og økonomiplan for 2023-2026. Økt rente vil medføre økte kapitalkostnader i kommende økonomiplanperiode. Basert på forventninger om markedsrente for 2024, kan dette medføre økte rentekostnader på rundt 25 mill. kr i 2024 utover det som er lagt til grunn i gjeldende budsjett og økonomiplan. Rundt en tredjedel av kostnadene dekkes innenfor selvkostområdet vann og avløp.

Lånegjeld og avdrag

Låneopptak til finansiering av investeringer var på 233,1 mill. kr i budsjettvedtaket for 2023. Det er vedtatt økt låneopptak med 26,4 mill. kr budsjettregulering i første tertial. Låneopptaket blir etter regulering fordelt med 113,5 mill. kr i ordinære lån og 146 mill. kr til selvfinansierende prosjekt, totalt 259,5 mill. kr. Låneopptaket er planlagt gjennomført i september i år. Låneopptak til egne investeringer knyttes i hovedsak til ferdigstilling av gymsaler på Selfors og Båsmo barneskole og ny bru Andfjellet.

Kommunens gjeldsportefølje vil ved utgangen av 2023 være ca. 3,4 mrd. kr. inkl. innlån til utlån (startlån). Beløpet vil kunne endres noe av utbetaling av avdrag til Husbanken inkl. ekstraordinære avdrag finansiert av avsatte innbetalinger fra utlån. Innbetalingene fra låntakerne kan bare brukes til avdrag. Alle avdrag på startlån fra Husbanken og eventuelle ekstraordinære avdrag belastes i investeringsregnskapet.

Likviditetsutvikling

Det er i perspektivanalysen tatt høyde for at 450 mill. kr av utbetalingen til ny flyplass finansieres ved bruk av disposisjonsfond, da dette er et rent tilskudd fra kommunen til prosjektet. Utbetalingen som var forutsatt utført i 2022 vil bli foretatt i juni 2023. Dette har bidratt til økte renteinntekter for Rana kommune så langt.

Med utbetaling på 450 mill. kr i 2023 til flyplass og 476 mill. kr til dypvannskai i 2024-2026 vil legge press på likviditeten fremover og det blir avgjørende at vedtatte rammer i økonomiplanen overholdes.

Bruk av premiefond økes fra 70 mill. kr til 100 mill. kr, for innbetaling av premie til pensjon som også vil styrke kommunens likviditet.

I vedtatt økonomiplan er det lagt opp til bruk av investeringsfond. Økt bruk av fond kan være en mulighet til å øke egenkapitalen og redusere gjeldsgraden, men dette vil redusere likviditeten.

Kjøp og salg av kraft

Markedsprisen på kjøp og salg av kraft, er avhengig av tilbud og etterspørsel. Prisene varierer i forhold til magasinbefylling i vannmagasin, vær og vind, samt produksjon fra andre energikilder. Overføringskapasitet på nettet, kraftutveksling mellom land, pris på CO² kvoter og forbruk påvirker også prisene. Det siste året har vi hatt høye strømpriser i deler av landet som følge av knapphet på gass i Europa og lite nedbør i Europa og deler av Norge, i kombinasjon med lav vannstand i magasinene. I tillegg har lavere kraftproduksjon i Europa og økt overføringskapasitet fra Norge til Europa også bidratt til høyere priser. Vår region har enn så lenge kraftoverskudd, samtidig som vi har lav overføringskapasitet til å sende overskuddet ut av regionen.

Markedsanalyser viser at Norge har i dag et betydelig kraftoverskudd. Men økt forbruk, klimatiltak, og lav investering i ny kraftproduksjon, vil føre til et kraftunderskudd i Norge fra 2030, hvor underskuddet vil være størst i de sørlige delene av landet. I Nord-Norge vil man ikke merke kraftunderskuddet på samme måte, men det forventes høyere kraftpriser enn vi normalt ser i dag.

Kraftsituasjonsrapporten fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) for uke 22, viser at Nord-Norge (NO4) har en akseptabel fyllingsgrad i vannmagasinene og ligger på median nivå for perioden 2003-2022.

I Nord Norge har vi hatt lave priser de siste årene, men opplevde en økning i spotprisen på tampen av 2022. I desember 2022 ble spotprisen 98,5 øre per kWh. Gjennomsnittlig spotpris i 2022 endte på 25,0 øre per kWh, mens gjennomsnittlig spotpris hittil i år for perioden januar-mai 2023, var på 37,9 øre per kWh.

Prisen på strøm påvirker både utgiftene og inntektene til Rana kommune. Varierende priser som er avhengig av mange faktorer gir usikre inntekter fra kraft som er vanskelig å budsjettere. I 2022 ble netto inntekt fra salg av konsesjonskraft 29,8 mill. kr, mens netto inntekt i 2020 endte på 45,5 mill. kr. I 2023 er det budsjettert med en netto inntekt på 24,9 mill. kr, som tilsvarer en gjennomsnittlig spotpris for året på 28,6 øre per kWh. Høyere priser så langt i år, gjør at inntektene fra salg av konsesjonskraft per mai ligger ca. 8,8 mill. kr høyere enn periodebudsjettet. Det er fortsatt usikkerhet knyttet til endelig resultat for 2023. Kraftprisene fremover vil være utslagsgivende for årsresultatet, men det forventes at samlet inntekt kan bli høyere enn budsjettert.

I forhold til kjøp av kraft har kommunen benyttet fastpris de siste årene. Kjøpene har vært varierende fastpris per kvartal i tillegg til årlig fastpris. Kommunen har et energiforbruk på kjøp av strøm som ligger på rundt 25 GWh per år. I 2022 var gjennomsnittlig fastpris for året rundt 28,5 øre pr kWh, mens fastprisen i 2023 er på ca. 30 øre per kWh.

Det jobbes med ny anbudskonkurranse om leveranse av kraft til Rana kommune fra og med 2024. Strategi i forhold til fast eller variabel pris på kjøp av kraft fremover, må også vurderes. I det foreløpige budsjettopplegget for perioden 2024-2027, vurderes det som realistisk å øke inntektene fra salg av konsesjonskraft med 10 mill. kr per år. Dette kan gi en årlig netto inntekt på ca. 35 mill. kr og tilsvarer en gjennomsnittlig spotpris på rundt 34 øre per kWh.

Totalt har Rana kommune de siste fire årene hatt merinntekter knyttet til konsesjonskraft på mellom 150 og 160 mill. kr per år. Ekstraintektene gjør at Rana kommune har høyere driftsinntekter enn sammenlignbare kommuner. Det er viktig at inntektene ikke sluses inn i drifta og fører til et høyere driftsnivå enn sammenlignbare kommuner. Kraftinntektene er usikre og under press fra sentrale myndigheter, og varierer fra år til år. Derfor bør budsjetttrammene til tjeneste-produksjon være eksklusive inntekter fra kraft.

Det anbefales at kraftrelaterte inntekter i hovedsak benyttes som egenkapital til investeringer og oppbygning av disposisjonsfond. Dette kan bidra til å redusere økningen i gjeldsgraden, styrke handlingsrommet og videreføre kommunens posisjon som en aktiv samfunnsaktør.

Utredning av kommunal strømstøtte

Oslo Economics har, sammen med Arntzen de Besche, gjennomført en utredning av mulige modeller for salg av strøm eller annen form for strømstøtte for innbyggere og lokalt næringsliv i Rana kommune, på oppdrag for kommunen. Bakgrunnen for prosjektet er et kommunestyrevedtak fra februar 2023, som ba rådmannen utrede å tilby kjøp av strøm til fast pris på 42 øre/kWh for 3, 5 eller 7 år til kommunens innbyggere. Oslo Economics har i tråd med utredningsinstruksen vurdert forslaget, samt andre modeller for strømstøtte og økonomisk avlastning for Ranas innbyggere.

Rana kommune hadde i 2022 samlede kraftinntekter på 153 mill. kr, som var noe lavere enn de foregående årene. For å bruke deler av disse midlene på kraftavtaler under markedspris, strømstøtte eller annen økonomisk avlastning til innbyggere vil kommunen, alt annet likt, måtte redusere pengebruken på andre kommunale formål, eller øke skattene, sammenlignet med tidligere år.

Dersom Rana kommune ønsker å prioritere strømstøtte til innbyggere og eventuelt også lokalt næringsliv, utover det som følger av nasjonal strømstøtte, er anbefalingen fra Oslo Economics å ikke å gjøre dette gjennom lange fastprisavtaler. Lange fastprisavtaler innebærer en stor risiko knyttet til endrede rammevilkår og begrenser kommunens handlingsrom i stor grad. En alternativ modell, der innbyggere og næringsliv kan søke om strømstøtte er i bruk i enkelte kraftkommuner i Sør-Norge. Denne modellen gir bedre handlingsrom for kommunen, lavere risiko for innbyggerne og lavere administrative kostnader, og er mer formålstjenlig enn lange fastpriskontrakter.

Utbytte Helgeland Kraft og Helgeland Invest

Kommunen har i år mottatt 24,5 mill. kr i utbytte for 2022 som er 3,5 mill. kr under fjoråret. Helgeland Kraft melder at resultatet etter skatt 1. kvartal er 77,3 mill. kr som er 73,1 mill. kr høyere enn samme periode 2022. Årsresultat etter skatt i 2022 var på 60,8 mill. kr og ga et utbytte til Rana kommune på 9 mill. kr. Økt kvartalsresultat i år skyldes høyere priser så langt i år. Det er fortsatt usikkert hva strømprisene vil bli fremover. Gitt et godt resultat så langt i år kan det forventes høyere utbytte neste år sammenlignet med i år, men vil bli nærmere omhandlet i høstens budsjettbehandling for 2024-2027.

Eiendomsskatt

Skattlegging av vannkraftverk

Fra og med inntektsåret 2021 ble grunnrenteskatten lagt om til en kontantstrømskatt. Fra og med inntektsåret 2022 ble den effektive grunnrenteskatten økt fra 37 prosent til 45 prosent.

Grunnrenteskatten på vannkraft trekkes fra i grunnlaget for eiendomsskatten. Økt grunnrenteskatt vil derfor isolert sett føre til redusert eiendomsskatt til kommunene. Fradraget for grunnrenteskatt ved beregning av eiendomsskattegrunnlaget fastsettes som et gjennomsnitt over fem år, slik at det vil ta noe tid før hele effekten av økt grunnrenteskatt reflekteres i eiendomsskattegrunnlaget.

Endringen vil ikke få betydning for eiendomsskatten for kraftverk der eiendomsskatten fastsettes etter minimums- eller maksimumsreglene (som danner et gulv og et tak for eiendomsskattegrunnlaget).

Satsen for eiendomsskatt på kraftverkene settes av kommunestyret i forbindelse med budsjettvedtaket. Grunnlaget får kommunene fra Skatteetaten og er basert på verdien som anlegget er fastsatt til ved fastsettingen av formues- og inntektsskatt året før skatteåret. På denne måten påvirkes kommunens eiendomsskatteinntekter fra kraftverkene også av de svingende kraftprisene. Rana vil dermed få reduserte eiendomsskatteinntekter gitt samme promillesats i 2024, på bakgrunn av lave strømpriser i 2022. Høyere kraftpriser i første kvartal i år kan gi økt eiendomsskatt fra kraftanlegg i 2025, men vil bli omhandlet nærmere omhandlet til høsten.

I 2022 fikk Rana kommune 37,9 mill. kr i eiendomsskatt fra kraftanlegg, en reduksjon på 5,2 mill. kr mot året før. Dette skyldes veldig lave kraftpriser i 2020.

Boliger og fritidseiendommer

Maksimal skattesats for boliger og fritidsboliger er fire promille. I Rana er satsen for 2023 to promille. Samlet eiendomsskatt fra boliger i 2022 var på 20,2 mill. kr.

Kommunen kan fritt sette ned skattesatsen, men kan maksimalt sette opp skattesatsen med en promille per år. Rana kommune har vedtatt et bunnfradrag per boenhet på bolig- og fritidseiendom på 300 000 kr. Kommunestyret avgjør om det skal benyttes bunnfradrag ved utskriving av eiendomsskatt og størrelsen på det. Vedtak om dette fattes i forbindelse med budsjettbehandlingen.

Taksering

Kommunestyret vedtok i 2022 at Rana kommune skal benytte Skatteetatens formuesgrunnlag for boliger som verdigrunnlag ved utskriving av eiendomsskatt på boliger i 2023. Det ble i samme sak vedtatt anskaffelse av takster for næringseiendom og boliger uten boligverdi.

Anskaffelseskonkurranse ble avgjort i januar i år, og valgt firma er nå i gang med takseringen. Nye takster vil gjelde for utskriving av eiendomsskatt i 2024. For 2023 ble det vedtatt kontorjustering med 20 prosent av takstene fra 2010.

Pensjon

Kommunale pensjonsordninger er i hovedsak sparing. Dette innebærer at det betales inn midler til pensjonsordningen til dekning av fremtidige pensjonsutbetalinger. Formålet med dette er å sikre at de ansatte har dekning for sine opptjente rettigheter til enhver tid.

Da pensjonsreformen ble innført i 2011 ble det gjort omfattende endringer i folketrygdens alderspensjon. Det ble innført ny opptjeningsmodell for personer i yngre årskull, fleksibelt uttak av pensjon fra 62 år, mulighet til å kombinere alderspensjon med arbeidsinntekt uten avkortning, levealders-justering og nye regler for regulering av pensjon.

Hovedpunktene i det nye regelverket er at det skal lønne seg å jobbe lenger og det skal bli lettere å veksle mellom offentlig og privat sektor uten å tape pensjon.

Kommunale pensjonsutgifter

Akkumulert premieavvik (fordring) utgjorde 178,5 mill. kr per 31.12.2022. Dette utgjør en økning på 1,0 mill. kr fra 2021. I praksis betyr dette at kommunen har utsatt kostnadsføring av pensjonsutgiftene. I regnskapet for 2022 ble det inntektsført 53,2 mill. kr i årets premieavvik. Dette medfører at 1/7 del av årets premieavvik må utgiftsføres i drifta i form av amortisering de neste sju årene.

Rana kommune har et stort premiefond i kommunens pensjonsselskap, KLP. Premiefondet er over flere år bygd kraftig opp, ved at de årlige premieinnbetalingene til KLP i pensjonsordningene har vært høyere enn de årlige kostnadene. Premiefondet kan kun benyttes til å betale kommunens pensjonskostnader. Bruk av premiefond fører til redusert premieavvik og reduserer fremtidige amortiseringskostnader, noe som styrker bærekraftprinsippet, ved at kommunen ikke skyver

utgifter foran seg. Kommunens likviditet blir i tillegg styrket når premiefondet i KLP benyttes til å betale deler av pensjonskostnadene.

I 2022 ble premiefondet tilført avkastning mv. på totalt 68,7 mill. kr, mens Rana kommune brukte 75,9 mill. kr av fondet for å dekke pensjonsinnbetalingene. Saldo per 31.12.2022 var på 329,1 mill. kr.

Midlene på premiefond forvaltes av KLP og investeres i finansmarkedene tilsvarende øvrige pensjonsmidler (premiereserve og bufferkapital). Premiefondsmidler får dermed en avkastning tilsvarende resten av pensjonsmidlene. Premiefondet får hvert år tildelt sin andel av bokført avkastning. Samtidig er premiefondet (tilsvarende premiereserven) garantert en årlig minsteavkastning på 2 prosent.

Det legges opp til å bruke 100 mill. kr i 2023 og 2024 av premiefondet som delinnbetaling av pensjonspremien.

Økte pensjonskostnader

Basert på oppdaterte prognoser fra KLP i april, blir pensjonskostnadene i 2023 høyere enn først antatt. Avkastningen i 2022 ble negativ på 1,1 prosent, noe som er langt lavere enn avkastningen som benyttes i de økonomiske beregningsforutsetningene. Isolert sett betyr dette en noe høyere pensjonskostnad. Det ble også lagt til grunn en lavere årslønnsvekst for 2022 enn hva som ble tilfelle. En høyere lønnsutvikling gir isolert sett en høyere samlet pensjonskostnad. Tilsvarende vil en vekst eller reduksjon i antall ansatte kunne gi utslag på samlet pensjonskostnad.

Årets reguleringspremiesatser blir vesentlig høyere enn tidligere anslått. Dette medfører økt innbetaling og redusert likviditet for kommunen, mens inntektsført premieavvik øker. Bakgrunnen for økningen er betydelig høyere lønns- og prisvekst enn tidligere anslått.

Endringer fra vedtatt økonomiplan

Grunnlag for budsjett og økonomiplan kommende periode, er kommunestyrets budsjettvedtak i sak 154/2022. Dette innebærer at det årlig avsettes 500 000 kr til et klimafond i perioden, som finansieres ved reduksjon i tilskuddet til kirkelig fellesråd.

Økte finansinntekter

Foreløpige prognoser viser at inntektssiden kan økes med inntil 45 mill. kr i 2024, økende til 56 mill. kr i perioden. Det forventes et høyere integreringstilskudd på ca. 30 mill. kr i 2024 økende til 40 mill. kr videre i planperiode, som følge av økt bosetting av flyktninger. Det året en flyktning bosettes i en kommune og i de fire neste årene, skal integreringstilskuddet dekke kommunens gjennomsnittlige utgifter til bosetting og integrering. Dette inkluderer utgifter til sosialhjelp,

introduksjonsstønad, samt integreringstiltak og administrasjon av disse til flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag.

Økt bosetting av flyktninger medfører økte utgifter for sektorene som må håndteres. Foreløpige anslag viser økte utgifter på rundt 15 mill. kr i 2024, men dette er usikre prognoser. Inntektene fra integreringstilskudd er høyere de første årene og reduseres for hvert år i femårsperiode som det gis tilskudd for. Kommunens utgifter for hvert år i perioden varierer noe, men historisk sett er inntektene høyere enn utgiftene de første årene, mens utgiftene er høyere enn inntektene de siste årene i femårsperioden. Derfor er det viktig at kommunen planlegger langsiktig og kan avsette udisponerte midler til disposisjonsfond, som kan benyttes til å dekke utgifter på flyktningeområdet når utgiftene overstiger inntektene. Derfor foreslås deler av integreringstilskuddet som overstiger økte utgifter avsatt til disposisjonsfond.

Inntekt fra salg av konsesjonskraft foreslås økt med 10 mill. kr, mens inntekter fra eiendomsskatt økes med 5 mill. kr årlig.

Økte utgifter

Utgiftene øker mer enn inntektene i kommende økonomiplanperiode. Det foreløpige opplegget viser at utgiftene øker med mellom 60 mill. kr og 92 mill. kr i perioden. Det er lagt inn konsekvenser som følge av kommunens finansiering av ny dypvannskai, økte utgifter til bosetting av flyktninger, økt lønns og prisvekst, samt endring av eksisterende driftstiltak, samt avsatt en ramme til nye driftstiltak. Samtidig er det økt usikkerhet rundt kostnadsbildet fremover og prognosene for neste økonomiplanperiode er langt fra ferdigstilt. Økt rente vil medføre økte rentekostnader fremover og vi har også fått signaler om økte pensjonskostnader. Når økte inntekter allerede er disponert, må økte utgifter finansieres ved reduksjon i tjenestetilbudet.

Tabell 4. Økte driftsutgifter 2024-2027

	2024	2025	2026	2027
Avsetning økt integreringstilskudd	15 000	20 000	15 000	15 000
Endring av det økonomiske opplegget - dyvannskai	9 000	17 000	26 000	26 000
Økt bosetting av flyktninger	15 000	20 000	25 000	25 000
Økt lønns- og prisvekst	15 000	15 000	15 000	15 000
Ramme til nye tiltak og behov drift	8 000	8 000	8 000	8 000
Refusjon ressurskrevende tjenester (premiefond)	8 300	8 300	5 000	5 000
Øvrige endringer drift	-10 500	-2 000	-2 000	-2 000
Netto drift	59 800	86 300	92 000	92 000

Det er foreløpig ikke lagt inn et avkastningskrav fra selskapet «Ny dyvannskai AS». Dersom Mo Industripark (MIP) på et senere tidspunkt vil delta i dyvannskaiprojektet, må innskutt kapital fra MIP medføre at innskutt kapital fra Rana kommune tilbakeføres kommunen, noe som vil medføre reduserte kostnader for kommunens.

Det er ikke lagt inn konsekvenser av en eventuell økt utbetaling til Avinor for forlenget rullebane.

Økt usikkerhet og ubalanse i det foreløpige økonomiske opplegget

Det er mye usikkerhet fremover til tross for varslet vekst i frie inntekter. Beregninger fra kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS), viser at kommunesektorens langsiktige utgiftsnivå har økt mer enn de frie inntektene i årene 2021-2023. Høy prisvekst, sterkere økning i demografikostnadene og økte renter presser kommuneøkonomien. I tillegg medfører lokale prioriteringer til økt økonomisk ubalanse. Økt bosetting av flyktninger krever flere boliger, mer språkopplæring, større kapasitet og økt rekruttering.

Foreløpig har vi en ubalanse i 2024 på 15 mill. kr, økende til 36 mill. kr i perioden. Da er rammereduksjoner i drifta på 20 mill. kr i 2024, økende til 60 mill. kr i 2026 innarbeidet. Det jobbes videre med konkrete tiltak for å få balanse i budsjett og økonomiplanen for 2024-2027.

Vedlegg

Vedlegg 1 Investeringer

Tabell 5. Opprinnelig investeringsprogram 2023 – 2026 – finansiert av lån og egenkapital

Prosjekter - Brutto utgifter før mva. komp.	Totalkalkyle	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Økplan 2024	Økplan 2025	Økplan 2026
Skolebygg oppgradering/nybygg						
Selfors barneskole - gymsal	68 750	25 000	42 250			
Båsmo barneskole -ny skole	247 500	77 500				
Gruben barneskole - ny skole	272 000	2 000				
Båsmo barneskole - gymsal	68 750	25 000	42 250			
Riving Båsmo barneskole inkl. gymanlegg	8 000	8 000				
Investeringer omsorg, helse og sosial						
Nytt sykehjem og sentralkjøkken - 2025	290 000	2 000				
Oppgradering Ytteren bosenter	22 000	22 000				
Ytteren sykehjem - nytt sykesignalanlegg	5 000	5 000				
Infrastrukturinvesteringer						
Kommunale veier	Årlig ramme	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
Havmannaksen og jernbaneparken	40 000	35 500				
Oppgradering/utbygging internt nettverk	10 000	8 000				
Dunderfossen/Stupforsmoen bru - reparasjon og flom	3 900	3 900				
Ny bru Andfjell	16 700	16 700				
Rør gjennom Harestien/Svingen	1 500	1 500				
Ny bil feietjenesten	650		650			
Øvrige kommunale bygg						
Moheia bad - renovering/oppgradering	54 000		50 000	4 000		
Foyerboliger	24 000		4 000	20 000		
Oppgradering - Fairbaksvn. 14 og Engvollen 7D	1 250		1 250			
Øvrige investeringer						
Investering i driftsmidler og inventar >1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Ny bibliotekbuss	3 500	3 000				
Innredning fritidsklubb - leieavtale GIL	1 400	1 400				
Rana Kirkelig Fellesråd - investeringsbehov	67 050	3 800	29 350	22 050	22 200	5 200
Tilskudd kjølerom, stellerom, syningsrom og garasje	23 400	18 400				
Krematorium - Investeringstilskudd	13 000			4 000	9 000	
Investeringsprosjekter lånefinansiert - brutto før fratrukk av mva		267 700	178 750	59 050	40 200	14 200

Tabell 6. Selvfinansierende investeringer og investeringer finansiert av fond 2023-2026

Prosjekter - Brutto utgifter før mva. komp.	Totalkalkyle	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Økplan 2024	Økplan 2025	Økplan 2026
Flyplass	450 000	450 000	450 000			
Trafikksikkerhetstiltak	Årlig ramme	3 750	3 750	3 750	3 750	3 750
Kjøp av tomtegrunn	Årlig ramme	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Småinvesteringer - under 1 mill. kr	Årlig ramme	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Egenkapitalinnskudd ny pensjonsordning	Årlig ramme	6 400	5 765	5 800	5 800	5 800
Investeringsprosjekter finansiert av fond/egenkapital		466 150	465 515	15 550	15 550	15 550
Hovedplan vannforsyning	Årlig ramme	27 850	50 000	42 000	42 000	41 000
Hovedplan avløp	Årlig ramme	58 400	96 000	92 000	42 000	41 000
Selvfinansierende investeringsprosjekter - VA		86 250	146 000	134 000	84 000	82 000
Bofelleskap - ramme alternative løsninger 2023-2026	200 000			5 000	100 000	95 000
Bofelleskap - Kløverbakken 2 (7 boenheter samdrift)	34 500	25 000				
Bofelleskap - Tjærahågen/Nordmohøgda (6 enheter m/l)	44 500	19 000				
Bofelleskap - Tjærahågen/Nordmohøgda (6 enheter u/l)	25 500	12 000				
To Småhus (3,5 mill. kr pr stk.)	7 000	6 500				
Selvfinansierende investeringsprosjekter - øvrige		62 500	-	5 000	100 000	95 000

Innmeldte investeringstiltak 2024 - 2027
Støttetjeneste

Tiltak	2024	2025	2026	2027
Nettverksprosjekt videreføring (sikkerhet, robusthet)	11 000	2 500	2 500	
Nye tiltak				
Effektivering tjenestestrategi (sorching mv.)	7 500	500		
Dokumentsenterprosjektet *	1 700			
Sum nye investerings tiltak	20 200	3 000	2 500	-

Oppvekst og kultur

Tiltak	2024	2025	2026	2027
Bokbuss	5 000			
Foyer barn og familie	30 000			
Elektroakustisk anlegg i kinoen med tanke på flerbruk	2 000			
Nye tiltak				
Gruben samfunnshus - Kulturverkstedet	20 000			
Flyktningeboliger				
Sum nye investerings tiltak	57 000	-	-	-

Helse og omsorg

<i>Tiltak</i>	2024	2025	2026	2027
Bofellesskap - ramme alternative løsninger 2023-26	-5 000	-100 000	-95 000	
Bofellesskap PHST (moduler)	2 500			
Bofellesskap MTA - Toranesgata 71	50 000			
Prosjektering/planlegging for arealutnyttelse/byggetutvikling bolig/aktivitet eldre, og deretter utvikl. Sykehjemsplasser	10 000	120 000	120 000	
Nye tiltak				
Digitalisering - tiltak som er investering (sykesignalanlegg)	2 000	2 000		
Sum nye investerings tiltak	59 500	22 000	25 000	0

Teknisk sektor

<i>Tiltak</i>	2024	2025	2026	2027
Insourcing	2 000	3 000	4 000	5 000
Ny feiebil		6 500		
Bytte gatlys	3 000	3 000	3 000	3 000
Forbered elektrifisering Mjølan	2 500			
Sjøfronten Sør og Nor	10 000			
Hovedplan Vei - forbedring	12 000	13 000	14 000	15 000
Gruben, Selfors, Moheia, Sagbakken - kunstgress	3 000	3 000		
G/S Nordlandsveien - Skansen etappe 1		10 000		
G/S Nordlandsveien - Skansen etappe 2		25 000		
Storgata/Revelbakken - trafikksikkerhetstiltak			26 000	
Fortau Skolegata				15 000
Driftsentral Mjølan skitten/ren sone	20 000			
Bil oppmåling		650		
Nye garderober	5 000			
Innovasjon og Digitaliseringsprosjekt	2 000	2 000	2 000	2 000
Sum nye investeringstiltak	59 500	66 150	49 000	40 000

Vedlegg 2 Nye innmeldte tiltak og behov drift

Støttetjeneste

<i>Tiltak</i>	2024	2025	2026	2027
HMS tiltak - Oppgradering dusj og garderobe rådhus	300			
HMS tiltak - Sykkelparkering rådhus	100			
HMS tiltak - trimrom rådhus	200			
Tjenestestrategi IKT	5 000	4 000	4 000	4 000
Sum nye tiltak	5 600	4 000	4 000	4 000

Oppvekst og kultur

<i>Tiltak</i>	2024	2025	2026	2027
Etableringskostnader IB-skole	1 000	1 000	-	-
Innføring av BTI	500	500	-	-
Barnekoordinator - ikke fullfinansiert fra Staten	300	300	300	300
Ravo	-	-	-	-
Økt bosetting flyktninger	11 500	11 500	11 500	11 500
Sum nye tiltak	13 300	13 300	11 800	11 800

Helse og omsorg

<i>Tiltak</i>	2024	2025	2026	2027
Endringer. leie bygg - Utflytting av MiP	900	1 800	1 800	1 800
Digitalt krafttak (utenom sykesignalanlegg) dvs. ytterligere styrking velferdsteknologi	1 000	1 500	1 500	2 000
Sykesignalanlegg; erstattes med Velferdsteknologi institusjon (først Mjølan og Ytteren, så utvide til andre sykehjem)	1 000	1 000	2 000	3 000
Styrking av hjemmebasert, korttidsavd., innsatsteam, styrke demenstilbudet	3 000	4 000	5 000	5 000
Dekning av utetøy hjemmetjenesten	1 000			
Prosessmidler utviklingsprosess helse- og omsorg	1 500	1 500	1 500	1 500
Styrking av legetjenesten (demografivekst og vekstsamfunn)			1 000	1 000
Videreføring konsekvensjustert for ulempetillegg	?	?	?	?
Flytting av hjelpemiddellageret	1 000			
Pasientjournal bør flyttes til sky, samt modell for helsenett og EPJ legevakt og LMS	2 000	2 000	2 000	2 000
Oppsigelse avtale ØHD-senger fra Hemnes = lavere inndekning Helseparken	1 500	1 500	1 500	1 500
Økt dekning sykepleier og lege legevakt helg/helligdager	820	820	820	820
Sum nye tiltak	13 720	14 120	17 120	18 620

Teknisk sektor

<i>Tiltak</i>	2024	2025	2026	2027
Hovedplan vei - revidering og digitalisering	800	800		
Fagsystem brann	100	100	100	100
Sjøfrontens steinfyllinger - reparasjoner, drift og vedlikehold	1 000	500	500	
Gatelys - gamle og nye	200	200	250	250
Konsekvensjusteringer				
Vinterdrift	5 000			
Sum innmeldte nye tiltak drift	7 100	1 600	850	350

 [Lytt til teksten](#)

Hva ser du etter?

→ Nyheter, kunngjøringer og høringer	→ Ledige stillinger
→ Ny flyplass i Mo i Rana	→ Ønsker du å booke time hos saksbehandler
→ Har du rett på bostøtte?	→ Meld feil digitalt til Rana kommune
→ Kommunestyre- og fylkestingsvalg 2023	→ Pårørende? Vi vil ha din mening!

Hei! Mitt navn er Kari. [Hva kan jeg hjelpe deg med?](#)

Våre tjenester

Hva kan vi hjelpe deg med? Se alle våre tjenester.

Aktivitetskalender

Hva skjer i Rana kommune? Følg med på alt som skjer.

Flytte til Mo i Rana

Alt du trenger å vite hvis du ønsker å flytte til Rana.

Vil du være med å påvirke?

Følg med på hva som skjer i kommunen og lokaldemokratiet. Si din mening om planer, følg med på prosjekter og se politikernes møtekalender.

[Se alt om politikk](#)

- [Politisk møteplan og saksdokumenter](#)
- [Følg med på våre politiske møter](#)
- [Si meningen din/høringer](#)
- [Planer, budsjett og reglementer](#)
- [Offentlig innsyn og postliste](#)
- [Rana i vekst](#)

Kontakt oss

[Kontaktinformasjon](#)[Nød- og vakttelefoner](#)[Personvernerklæring](#)[Meld om feil på nettsiden eller gi oss din tilbakemelding](#)[Tilgjengelighetserklæring](#)

Følg oss på sosiale medier

